

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI ÁRA:
Egész évre 6 frt. — Félévre 3 frt.

SZERKESZTIK:
Dr. HUBAY KÁROLY, KESZLER JÓZSEF, SCHÜTZ MIKSA.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Váci-utca 3. sz.

Előfizetési felhívás!

A magyar sajtóban régóta érezhető az oly szakközlöny hiánya, mely éber figyelemmel kísérvén a **honi és külföldi irodalom és művészet minden szakmáját**, lehetőleg *gyorsan és kimerítően* értesítene a közönséget az új művek megjelenéséről, és egyszersmind lelkiismeretes és megbízható ítéletet szolgáltatna a közlés fejlődésének minden újabb mozzanatáról, valamint azon kiválóbb irodalmi és művészeti jelenségekről, melyek maradandó becsük vagy csupán a közkíváncsiságra gyakorolt hatásuk által feltűnést keltenek.

Tekintettel a nagy válságra, melyen a közlés jelenleg keresztül megy, az ily közlöny, — mely épp oly alaposan vitatja meg az *elméleti kérdéseket*, mint a milyen lankadatlan figyelemmel kíséri a *gyakorlat* terén az *alkotásokat*, — kiváló nagy szolgálatot tehet mindazoknak, kik a művelődés tényei iránt érdeklélnek.

E tudatban határoztuk el magunkat a **„Harmonia”** szerkesztésére és kiadására.

A **„Harmonia”** ezentúl *hetenként legalább egy ívnyi* terjedelemben fog megjelenni, és az **irodalom, zene, színművészet és képzőművészet** minden jelenségéről **független, tárgyilagos és alapos bírálattal**, valamint **bőséges értesítéssel** fogja tájékoztatni olvasóit.

Ezenfelül évenként **legalább húsz, izléssel válogatott zenemellékletet** fog hozni, melyek mindegyike *négy lapra* fog terjedni. E zenemellékletek részben a *legjelesebb szerzők* által kizárólag lapunk számára lesznek írva, részben pedig az újjan megjelenő nagyobb zeneművekből *mutatványokat* fognak szolgáltatni. Gondot fordítunk arra is, hogy zenemellékleteink *összeállításukban minden igénynek* eleget tegyenek.

Képzőművészeti mellékleteinknek és az irodalom és művészet terén kiváló személyiségek lapunkhoz mellékelendő **arcsképeinek** a legművészebb kivittelt biztosítottuk.

Mint hogy az ily lap csak úgy érheti el kitűzött célját, ha minél tágabb körökbe hatol, lapunkat mindenki számára könnyen megszerezhetővé kellett tennünk; és ezért **előfizetési árát** oly csekélyre szabtuk, hogy azt már **mellékleteink értéke is túlságosan fedezi**.

A „Harmonia” előfizetési ára:

Egy évre — 1884. január 1-től, december 31-ig . . . . . **6 frt.**
Fél évre — 1884. január 1-től, június 30-ig . . . . . **3 „**
Egyes szám csak **melléklet nélkül** adatik el, ára . . . . . **20 kr.**

Az újonnan belépő előfizetők az ez évi december havi *négy mutatványszámot a mellékletekkel együtt*, **ingyen** kapják.

Előfizethetni a **„Harmonia”** kiadóhivatalában, (Budapest, **váci-utca 3. szám**) és minden könyv- és műkereskedésben (Budapesten és vidéken).

A „Harmonia” kiadó-szerkesztői:

Dr. Hubay Károly.

Keszler József.

Schütz Miksa.

TARTALOM.

IRODALOM:
SZILÁGYI SÁNDOR: *Michelle magyar nyelven.*
— I. —: *Két új német regény.*
Irodalmi hírek. — Megjelent könyvek.

ZENE:
SCHÉNYI MIKSA: *Götterdämmerung.*
DR. STEIGER LAJOS: *Wolfram und Richard-zénfes, I.*
S.: *Hungaroverneyek, Zeneszeti hírek.* — Új zeneművek.

SZÍNHÁZ:
RF.: *A hét történet.* — Színházi hírek

KÉPZŐMŰVÉSZEK:
PULSZYK KÁROLY: *Az operaház képművészei.*
Képzőművészeti hírek.

MICHELET MAGYAR NYELVEN.

(A francia forradalom, írta MICHELET. Első kötet. Kolozsvár, Stein János, 1884. 12-édr. VIII. és 290 l.)

E venerunt prodigia.

Hát mai napság ki hisz még a csodákban? A hazaszeretet s a szabad eszmék diadalának csodáiban? Dívából kiment öregek még emlékeznek arra az időre, midőn az emberben az embert becsülték s a származás és születés nem képezett választófalat. Egy rabláncra fűzött országnak fenn dobogott a szíve azokért az élvekkért, melyeket egy emberöltő múlva a szabad ország megtagadott. Hát ne higyük a csodákban?

«Az emberi természet, maga végetlenül változékony lévén, csak igen lassan alakul át s minden olyan rendszer, mely azt állítja, hogy gyorsan átalakítja azt, hatástalannak fog bebizonyosodni.» No hát ki beszélhet gyors átalakulásról, midőn harminczhat év kellett hozzá, hogy a conservatív eszmék felülkerekedjenek? Lassan, észrevétlenül terjedtek és hódítottak. Senki sem vette észre, mikor kopogtattak be, hogyan terjedtek, mivel nyerték meg a szíveket — s csak annyit látunk, hogy ma egy hatalmas factoral állunk szemben, melylyel számolnunk kell.

Isten őrizzen, hogy csak egy szót is szólnék ellene, vagy jogosultságát kétségbe vonnám. Sok alakban megverte már az emberiség, de mindig előlkerült. Megújította a régi harczot s lobogóját diadalra vezette — csak úgy mint most terjed, tért foglal, hatalmasodik. Hát küzdjön és jusson diadalra — töltse be hivatását. Isten rendelte ezt így s nem másképen. Hol fenn van a kerék, hol lenn, de a lejtőn megállani nem tud.

Előkelő factora ő a küzdésnek, mely az emberiséget előbb viszi s mely nélkül nincs élet. Milyen más volt a világ, mint a mai, mely ellen a »Contract social« küzdött s vajjon a conservatismus mai iránya ellen nem másként írná-e meg könyvét

Rousseau? Ugyanazt támadná-e meg mai árnyalataiban is, mit a régiben megtámadott? S ha diadalra fog jutni, ugyanaz lesz-e az alakja a forradalomnak, mely leveri, mint a 89-ikének volt?

Hát küzdjön: az eszmék harcára csak egy szüksége van az emberiségnek, mint a természetnek a viharra — megtisztítja a levegőt.

S épen ez az oka, hogy a történet hiába mutatja fel a multak tévedéseit, a hibákat, melyek a fennállót megdöntötték. A világ olvassa, élvezi lapjait, csakugy, mint egy regényét — de nem hiszi el. Együtt érez hőisével, sajnálja bukását: de tanulságot nem merít belőle, mert elmulasztja párhuzamba tenni azt, a miből tanulnia kellene, azzal, a mit tapasztal. Az a »magistra vitae«, mit Cicero olyan fennhirdetett, sohasem létezett, mert soha sem akart senki tanulni belőle.

Hát tanul-e a mai nemzedék, tanulnak-e az előkelő körök atyáik példáiból? Hát mythos-e mai napság már annak a napnak története, mely milliók kezéről levette a rablánczot? Hát nem tudunk-e már lelkesedni az emberi jogokért? Hát nem hevíti-e már kebleinket az igazság érzete? Egy tizede sines még, hogy egy magyar főúr, s egy a legjobbak és legnemesebbek közül, lefordította és kiadta a legjobb munkát, mely a francia forradalomról addig megjelent: a Quinet Edgar munkáját. Vajjon Károlyi Tibort nem a szabadság ama lelhelte lelkesítette-e, mely a munkán előmlik? Formai tökélye mellett vajjon nem eszméi nemessége, igazsága ragadták-e meg a nemes grótot? S ha e szép munka betölté lelkét, nem azért fordítá-e le, hogy az eszméknek, melyeknek ez hódol, diadalát előmozdítsa?

S nyomban rájött egy más munka, mely az avers-lapot mutatja be: a Carlyle-é. A chelseai philosophi ostorozza a francia forradalom kinövéseit, de nem a forradalom eszméit — csak úgy, mint Tacitus gyűlöli a caesarismust, de nem a népet, melynek lábára az békót vert. Ezt követte Taine nagyszabású munkájának »Les origines de la France contemporaine« bemutatása — tanulságos munka épen a mai időben.

Ime, egy rövid decenniumnak ezek a termékei. Mintha érezték volna a gondolkodó fők, hogy a mai nemzedéknek is meg kell érteni azokat az eszméket, melyek nem is oly rég betöltötték a világot. De ki merít tanulságaikból? Ki hisz nekik? Ki tartja azokat »testis temporum«-nak?

Quinet, Taine elemező hideg fők, igazságszerzők és meggyőzők. Carlyle gúnyos, ostorozó. Nem gyujtanak, nem hatnak a kedélyre. Bámulatra ragadnak, de nem lelkesítenek. Más kell a fiataloknak — s ezt a mást is megkapták.

Nőknek finom érzeke van az ilyenekhez is. Egy főrangú magyar hölgy, magyar mágnás anyának gyermeke, De Gerando Antonia — kinek csak neve francia, de szíve magyar, mert egész életét magyar hazája szolgálatának szentelvé — vállalkozott rá. Kolozsvárt egy egyszerű tanár, Sáni László már rég előkészítette a talajt. »Távol a szellemi élet minden nagy tűzhelyétől, a világ egy félre eső kis pontján, olvasás és elmélkedés által a haladás legbuzgóbb apostolai közé tudott emelkedni politikai, társadalmi, erkölcsi kérdésekben.« A körnek, melynek Sáni volt központja, néhány tagja összeállt, lefordította »A francia forradalom történetét« Michelet től; De Gerando Antonia kinyomatta s felajánlta az ifjusági köröknek. Hadd tanuljanak belőle a szabadságért lelkesedni.

Van Hugo Victor és Michelet közt szellemi rokonság. A romanticismus költője csak úgy rajong a szabadságért, mint a romantikus kor történetirója. Amaz a költészet ez a történet által akar hatni — de mindkettőnek lobogójára ugyanazon eszmék s elvek vannak írva. S tán mindkettő iránt legfogékonyabb az ifjuság. A higgadtabbak, öregebbek ítéljenek bár más-ként róla — de mai napság nem árt Michelet-t a fiatalság kezébe adni: lelkesedjék olvasása közben s nyissa meg szívét a szabadság szeretetének!

Nincs szándékomban a »Forradalom történetét« elemezni, még kevésbé bíráltni vagy taglálni. Nem fogom ismételni az ellenvetéseket, melyeket a munkának és irányának elleneséi az ellen felhoztak. Nem a magasztalásokat, melyekkel bámulói elhalmozák. Egy kis irodalmat tenne ki, a mit már Michelettről elmondtak — életben, halála után s akkor, midőn hazája s a szabad szó és férfias nyíltság emberei szobrot emeltek neki. Csak azt akartam jelezni, hogy művének lefordítása *ipso most* időszerű volt. Fog kebleket találni, melyekben visszhangra talál.

A kolozsvári sajtó régóta pihen — egészen absorbeálja a hirlapi irodalom, melynek személyes polemikák által akar érdekelt adni. Most kezd ismét a könyv-irodalomhoz fordulni. Csak nem rég adta ki Sáni László válogatott műveit s nyomon követte Michelet első kötetével. Becsülésre méltó életjelt adott magáról — de folytassa, a mit megkezdett s ne álljon meg féluton. Ha ily munkákat bocsát a könyvpiacra, tudomást fognak róla venni: faktor lesz irodalmunkban.

A fiatalság pedig tudja meg hogy Michelet-t bírjuk magyarul is s olvassa és tanuljon belőle lelkesülni a szabadság és emberi jogokért.

SZILÁGYI SÁNDOR.

KÉT ÚJ NÉMET REGÉNY.

— *Uhlenkants*, Roman von FRIEDRICH SPIELHAGEN. Leipzig, L. Staackmann, 1884.

— *Der Sülfmeister*. Eine alte Stadtgeschichte von J. WOLFF. Zwei Bände. Berlin, G. Grote'sche Verlagsbuchhandlung 1883.

Mióta a nagy Kulturvolk magához ragadta a politikai hegemoniát, mindinkább elejteni látszik azt a jelentékeny, mondhatni rendkívüli szerepet, melyet a század művelődési életében addig meglehetősen fölényes színben viselt. A filozófia régióiban már régóta nem lépett előre, a tudományban az angolnak volt kénytelen átengedni a vezetést; sőt a művészetek legnémetebbikében, a zenében is elérkezett a stagnatio kezdőpontjához, mikor Wagner Richard meghalt. De a német nemzeti szellem újabb terméketlensége egy téren sem mutatkozik oly pusztaságban, mint épen a szépirodalom terén. Drámája már évtizedek óta a képzhetetlen legalacsonyabb színvonalon áll, lyrikusai nagyon megfogyatkoztak vagy megvékonyodtak, sőt ma már regénye is — eddig legfőbb vigasztalása — a legpusztított irodalmi kör jeleit mutatja. A német regény kezd pusztán reminiscenciákra szorúlni. Legkötönyebb nevei a legvásáribb munkák élén jelennek meg; úgy hogy mentől sürűbben találkozunk velők, annál vigasztalanabbnak látszik előttünk az egykor oly hatalmas német szép-literatúra mai állapota. Nem is regények ezek, hanem orvosi bulletinek, melyek közül mindig a legújabb a legszomorúbb, s melyekben az orvosok csak a helyzet súlyosságát és a saját segítni nem tudásukat teszik nyilvánvalóvá.

Két ilyen orvosi bulletin jelent meg a napokban a német irodalom két nevezetessége tollából. Az egyiket JULIUS WOLFF, a »Rattenfänger von Hameln« (A hamelni patkányfogó) hamar híressé vált költője írta. Címe: »Der Sülfmeister« (A sóbányász). Ez Wolff első regénye, s azért az író némi szerénységgel bizonyos jóakaráról elnézésre tart számot. De valóban rá is szorult a kegyes vállvergetésekre, mert jó epikus tulajdonságaiból nagyon keveset mutatott új regényében. Félig korrajz, félig történeti regény ez, abból a fajtából, melynek egy kítőnő mintájával dicsekedhetik a német irodalom a Kleist Henrik »Michael Kohlhaas«-ában. Lüneburg az egykori Hansa-város polgárainak a papokkal való viszálykodása alkotja a tulajdonképi tárgyat, melyet aránytalan méretű epizódok takarnak el, úgy hogy a miniatűr Stauffacher — mert a hős ilyenféle alak — sokkal inkább elkerüli az olvasó amugy is próbára tett türelmét, semhogy érdekelt tudna kelteni. De a regénynek e szerencsétlen fölépítés még legkevésbé feltűnő hibája. Nagyobb baja az, hogy az egész a félíg megkezdett, de hamar felbeszakadó vállalkozások gyűjteménye. Az író eleinte kort rajzoló apróságokkal s ehhez tartozó, de nem igen sikerült archaikus stíllal akar figyelmet kelteni, majd egyszerre kiesik belőle és kor és stíl ugyancsak oda van. Másutt az író a tárgyilagossá elbeszélőnek a regény személyein felülemelkedett, részvétlen hangját affectálja, de egyszerre csak lyrai ardozásokba zökken, melyet hol alakjaihoz, hol az abstract fogalmak rokonszenvesebbjéhez intéz. De legsajnálatosabb ott, a hol nehézkes, élczetlen tréfákat enged

meg magának. Nincs is e könyvnek egyéb mentsége, mint az, hogy sikerülten sem volna a legszükségesebb munka, mert az ősdiaszkodás ez a nem épen új módja Ébers óta kezd már tühretlenné válni. Vagy talán a kezdet nehézségei szolgálnak a gyöngye eredmény magyarázatául? A Julius Wolff derék tehetsége másféle vállalkozásokra termett.

SPIELHAGEN FRIGYESNEK, a kinek utolsó regénye legfeljebb egy államügyészt érdekelhet, de nem a nagy közönséget, az a kibuvója sem lehet, mint Julius Wolffnak. Neki nem az a baja, hogy eddig még kevés alkalma volt a regényírásba beletanulnia, hanem az, hogy sokkal többet írt, mint a mennyire amugy sem gazdag költői ere kifutotta és most már kénytelen a legconventionalisabb módon a sensatiót hajhászni, ha regényeinek kelendő ségét kockáztatni nem akarja. Milyen szeméthez vezetett új könyvével az az író, a kit első munkáinak gyöngéd, ideális hangjáért oly sokáig kényeztettek! »Uhlenkants« (a mi magyarul körülbelül annyit, mint »Bogoly János«) meséje a csalások, csempészetek, gyilkossági kísérletek és lopások sorozata; személyei egy banda tagjai, a milyen sohasem volt egy rakáson a békés Rügen szigetén. A pomerániai vidéki nemességnek a legkevésbé oka van e regényben mulatságot keresni, mert arcképét remítő torzításban láthatja meg abban. A regényhős kivételével, a kinek édeskés nemeslelkűsége azonban oly unalmas, mint a milyen undorító a többiek elvetemedettsége, csupa fegyencz-házba való alakok szerepelnek benne. A forma pedig megfelel ennek a tartalomnak. Azért, ha a német regény életerejét annak jelene után kellene megítélnünk (mert Keller és Freytag régóta hallgatnak), Spielhagen jövő regényében bizvaszt várhatnók a gyász-jelentést. De a német regény még száza dokig élhet — pusztán multjából is.

— I. T. —

IRODALMI HIREK.

— A PETŐFI TÁRSASÁG decemberi felolvasó ülését nagyszámú közönség előtt tartotta meg. KOMÓCSY JOZSEF elnökölt, s bejelentette, hogy báró VAY MIKLÓS koronaőr 100 forinttal a társaság alapítói közé lépett. BODNÁR ZSIGMOND felolvasta RAKODCZAY PÁL vendégnek értekezését: »A szűz teremtő erőtörök«. Aztán TORKOS LÁSZLÓ mutatta be három költeményét: »A tél küszöbén«, »Magányban« és a »Szentekedőneke« címűeket, KARLOVSKY ENDRE »Örvény« című vázlatát Komócsy József olvasta föl. A negyedik felolvasás az idő rövidsége miatt elmaradt s zárt ülés következett, melyen a társaság budgetjét és a jövő közgyűlés tárgyait állapította meg. A közgyűlésen JÓKAI MÓR, egy egészen új s ez alkalomra írt elbeszélést személyesen fogja felolvasni.

— A FRANCZIA REGÉNYEKEN a naturalisták eszmék befolyása mindinkább világosabban lesz észlelhető. FERDINAND BRUNETIERE vádirata: »Le roman naturaliste«, melyet az Académie Française legközelebb a Bordin-díjjal koszorúzott meg, nagyon gyöngéget vet terjedésöknek. Csaknem minden hónap a fölszínre vet egy-egy új regényíró, a kik mind a Balzac nevével kibontott zászló alá esküdtek; erős tehetségek, a kinek legnagyobb hibájok, hogy kiírják a kipontozni valót, feltűnő számban vannak köztük. Az utolsó hét termékei közt is három érdekes mű képviseli az ismeretes irányt. Legértékesebb köztük LÉON HENRIQUE-nek, Zola egyik legelső tanítványának új regénye: »L'accident de M. H. H.«. Természetes, hogy a Hébert ur esete ugyanaz, a melyből Sganarelle tart. Merészebb ennél, de jóval kevesebb erővel írt könyv az EMILE DODILLON-é: »Les vacances d'un séminariste«, mely a falusi életnek a »Scènes de la vie de province« modorában írt, részletező rajza. A GEORGES PEYREBRUNE regénye:

»Victoire in rouge« igénytelenebb ezeknél, de kevésbé kielégítő is. Afféle Germinie Lacerteux történet, a Goncourténál azonban sokkal homályosabb világításban. Ugyancsak a naturalismus devise-e alatt egy brüsseli kiadó a felsorolásra nem érdemes könyvek egész raját dobta a könyvpiaçra. Ez a kiadó Kistemaeckers. Jól meg kell jegyezni e nevet, már csak azért is, hogy kiadványai semmi jó könyvtárba be ne tevedjenek. Ez a kereskedő, legalább ez idő szerint, többet fog ártani az említett regényíróknak, mint a Brunetiére könyve. Magának az iránynak hiteltét nem fogja elrontani. Zola befolyása az új regényírók egész csapatára mind tagabb téren mutatkozik. Nemcsak az olasz, az amerikai írók közt is számos követőre talált. Ez utóbbiak egyike W. D. HOWELS legközelebb nagy feltűnést keltett »A Woman's keason« című regényével, mely a Kongon-Macquart ciklus erős hatását érezteti.

— ZOLA EMIL legújabb regénye »La joie de vivre« (Az élet édessége) most indult meg a párisi »Gil Blas« tárczájában, és már is fordítják magyarra. Az első közleményekben a többi alakok közül egy kis leány válik ki, kit szülei, egy hentesbolt tulajdonosai, Bretagne-be küldenek távoli rokonukhoz. A tíz éves leányka itt gyermeki szízzel megszereti unokatestvérét, ki még gimnasiumba jár. E két gyermek lesz a regény hőse. A mű eddig megjelent részében igen sok a descriptio.

— RENAN ERNŐ új műve, »Emlékek gyermek- és ifjúkoromból« már német fordításban is megjelent (Baselban, Bernheim kiadásában). A német sajtó igen kedvezően fogadja e művet. Nemely bíráló különösen említi fel azt is, hogy Renan azon ritka francziák egyike, kik mindig a németek és francziák között uralkodó nemzeti gyűlölet csillapítására törekedtek.

— AZ ANGOL REGÉNYIRODALOM legérdekesebb újdonsága most a WILKIE COLLINS új köteté, melynek címe: »Heart and science«. Egy a mindenütt ismert regényíró legértékesebb művei közül. Az az igazság ugyan, melyet az egész mű érzékíteni akar, nem első rangú lelemény; hogy a tudomány szükségkép megrontja a szívet, egy regény vékony hangján hiába erősítgeti. Azért a viviseccio ellen sem fog hatni. De a legteljesebb figyelmet érdemli meg, mert főalakja: Dr. Benjulia rajzában már nem csak misztikus képzelődőnek, de valódi psychológusnak mutatja magát az író, a ki eddig csak lázalmokhoz hasonló mesékkel édesgette magához olvasóközönségét. RHODA BROUGHTON és OLIDA jóval kevesebb sikerre tettek szert új regényeikkel. Ez utóbbi »Wanda«-járól (melynek hőst »Egon Vársárhely«-nek, főalakját pedig »Wanda von Szalrase«-nak hívják) leggyöngédebb kritikái is kevés elismeréssel nyilatkoznak.

— HEINE EMLÉKRATAI rövid idő alatt megfogtak jelenni. Spemann-nak, a suttgerti kiadónak sikerült a híres kéziratot megszerezni, mely körül egész mondanokör szövéődött a költő halála óta. A »Von Felix zum Meer« érdekes folyóirat januárhavi füzetében az emlékiratok közlését már megkezdik.

— DR. SCHMIDT ERICH, bécsi egyetemi tanár művének, »Lessing életének és műveinek története«-nek I. kötete a napokban jelent meg Berlinben, a Weidmann cég kiadásában. Az első kötetben szerző Lessing életének azon részét írja le, mely a hét éves háborúval esik össze, egész addig, míg Lessing Wolfenbüttelbe érkezik. A fejezetek címei ezek: A család és az iskola; az egyetem; ifjúkori költsései; Berlinben; Lipszében; levelek a legújabb irodalomról; Boroszlóban; Barnheimi Mína. Schmidt maga elismeri a mű előszavában, hogy új forrásai nem igen voltak; és való is, hogy a mű érdeme inkább az előadásban keresendő, mint a tartalomban. A könyvhez Lessing arcképe van mellékelve, mely a berlini nemzeti képtárban lévő, állítólag Tischbein által festett kép után készült, de mindenesetre a hét éves háború korából való.

— BULTHAUT H. A. dramaturgiai és kritikai tanulmányainak (»Streifzüge auf dramaturgischem und kritischem Gebiete«) második kiadása jelent meg. E mű az író »Dramaturgiai vázlatai«-nak kiegészítő része. Meg vannak benne a színházi kritikák, melyeket Bultaupt először a brémai »Courviers«-ban tett közzé, és ezeken kívül még 12 fölötté érdekes tanulmány. »A drámai jellemről Calderonnál, Shakespearenál és Schillernek«, »a színházlátogatás elleneiről«, »Göthe Faust-jának a berlini operaházban történt előadásáról«, »Schiller balladáinak technikájáról« stb.

— ADA CHRISTEN egy kötet elbeszélést tett közzé (Minden Henriknél, Dresda és Lipsze), melyben ifjúkori emlékeit, vagy talán komponált történeteket mond el rövidke kis novellák formájában. A mű címe: »Somsöndarna« (Unsere Nachbarn); a benne foglalt elbeszélések — minthogy emlékek alakjában szolgálnak az olvasónak — bizonyos külső egységgel bírnak; és habár csak vázlatos természetűek,

és korántsem kívánnak kidolgozott és művészileg bevégezett novellákként szerepelni, eme szándékos elhanyagoltságukban is az irónó éles megfigyelő tehetségéről és hatalmas alkotó erejéről tesznek tanúságot. Ez első kötetet ugyanazon cím alatt nem sokára második fogja követni, melyet, mint a kiadók hirdetik, már sajtó alá rendeznek.

MEGJELENT KÖNYVEK.

- PORZSOLT KÁLMÁN, *Szerencsétlen furulyások*: elbeszélések; Budapestén Grimm Gusztáv kiadása 1884.
- ERDÉLYI GYULA, *Kis pajtasok könyvesháza*, hazafias tartalmú olvassmányok, játékok, köszöntők, 7–10 éves gyermekek számára, képekkel; ifjabb Nagel Ottó bizományában; ára 30 kr.
- SECCHI ANGELO, A teremtés nagysága, két felolvasás, fordította SZABDA VIKTOR; ára 60 kr.
- 300 AESOPUS-MESE, az ifjúság számára, átdolgozták LUDVIGH JÁNOS és DR. BOROS GÁBOR, 114 képpel; ára 2 ft.

»GIOCONDA.«

Opera 4 felvonásban. — Szövegét írta: TOMA GORRIO, zenéjét szerzte: PONCHIELLI AMILCARE, Először adattott elő a nemzeti színházban december 8-án.

Operánk utolsó újdonságát, Gorrio és Ponchielli »Gioconda«-ját, az olasz színpadokon már évek óta állandó hatással adták és London egyik olasz stagionejában is sok szerencsével mutatják be. E darab megjelenése előtt szerzőjéről, Ponchielli Amilcare-ról keveset tudott a világ. Mint a cremonai városi zenekar karmestere, írt operákat, melodramákat s ismét operákat, — mi sem természetesebb oly országban, hol a »Gazetta Musicale« statisztikai kimutatása szerint évenként legalább ötven új operát adnak elő hazai zeneszerzőktől, a mi arra enged következtetni, hogy a megírott, de elő nem adott operák száma a legkisebb számítás szerint is háromszor annyit tesz. Ily körülmények közt nem maradhat tetlenül Cremona városának karnagya sem; csaknem kényszerítve van arra, hogy komponáljon.

»I promessi sposi« című dalműve, melyet *Manzoni* classicus regénye után írt, nem esekély hatást tett, mihez nagyban járult a népszerű szöveg dramatizálásának szerencsés gondolata. E művet nemsokára »Gioconda« követte, első alakjában, mely azóta lényeges változtatásokon ment keresztül. A mű szövege a »Mefistofeles« című opera költőszerezőjétől, Boito Arrigótól származik, az olasz Wagnertől, a mint jóakaró földijei őt röviden nevezik. Dalműszerzők, kik a szöveget is maguk írják, már Wagner előtt is voltak (Lortzing); Wagner fellépése után pedig mindenütt találkoztak zenészek, kik zeneszerzeményeikhez a verseket is maguk faragták. De annyira egyik sem vitte, hogy szövegekonyveit barátjaival is megosztotta volna, Wagnert kivéve, ki egyik szövegét — »Wieland der Schmied« — egyik barátjának (ha nem tévedünk, Mihálovich Edének) engedte át megzenésítés végett.

Az »olasz Wagner«, német elődjének e jelentéktelen, külső hatású eszközét is utánozta, a mennyiben »Gioconda«-ját barátja Ponchiellinek ajándékozta. A »Tobia Gorrio« név jelentősége a címlapon, mely

név ugyanazon betűkből van szedve, mint Arrigo Boito neve, könnyen megfejtethető.

A cselekmény helye Velence, a 17-ik század tündöklő, hatalmas, buja Velenczéje. A romlott erkölcsön, élvezethajászó, lelketlen társadalomból kiemelkedik Gioconda alakja, énekesnő s vértanú egy személyben. Egész léte a dalműben, folytonos egymásutánja az áldozatoknak s lemondásoknak. Egy sötét dámon sompolyog mögötte, *Barnaba*, utcai énekes személyében, ki szerelmével üldözi őt. Gioconda utalattal utasítja vissza a tolakodót, mert ő más szeret: *Giordan Enzo*-t, a hajóst s hiszi, hogy viszont szerettetik. De *Giordan Enzo* nem más, mint *Grimabio Enzo*, a Velenczéből száműzött santafiorei herceg, ki dalmát hajósok öltözve barangol Velence utcáin. De *Barnaba*, ki énekművészete mellett a titkos állam-inquisitio szolgálatában is áll, felismerte őt. A szerelem élessé tette látását s *Enzo* titkát leplezte. Enzok ifjúkori szerelme, a szép *Adorno Laura* Velenczében időzik, mint *Badoero Alvise*-nek, az inquisitio fejének neje. E kettőnek titkos hajlamaira épít most *Barnaba*, hogy *Gioconda* szerelmét elnyerhesse, miután ördögi műve nem sikerült, hogy *Gioconda* vak anyját használja fel eszközüel e célra. *Enzo* és *Laura* ismét látják és felismerik egymást. *Barnaba* *Enzohoz* lép nem alattomos, titkolózó modorban, hanem nyílt, hideg gúnynyal. Könnyű lett volna neki a száműzöttet elfogatni, s a biztos halálnak átadni, de nem tette, mert általa akarja elnyerni *Gioconda* szerelmét, hogy *Gioconda* maga tanúja legyen kedvese hűtlenségének. *Barnaba* tudára adja *Enzónak*, hogy éjjel, míg *Laura* férje a tizek tanácsa ülésében lesz, *Laura* *Enzo* hajójára megy, hogy vele megszökjék. *Enzo* boldog, s örömittasan, édes reményekben ringatja magát. *Barnaba* azonban, ugy látszik, még sem tartja egészen megbízható közvetítőnek, mert e szavakkal búcsuzik el tőle: »De téged érem én átkom!« S ezen őszinte kívánatot eléggé igazolják a következmények. Mert *Barnabás* ur, ki keveset törődik az ilyen forma gyöngéd megjegyzésekkel, azt feleli rá: »Hahah! Szórd átkaid! Azt sohase bánom!« — Azonnal reá becsapja a titkos feljelentést az »oroszlán torkába« (»bocca del leone«), a melyben *Badoero*val tudatja a szerelmes párnak regényes utitervét. Kár, hogy *Barnaba* ezt a titkos feljelentést nem maga írja meg, hanem *Isepo* írónaknak tollba mondja, a mi aztán lehetővé teszi, hogy a folyton anyjával sétálgató *Gioconda* e fontos körülményről tudomást nyerjen.

Barnaba hosszabb magánbeszédben értekezik a velencei alkotmányról s végül magát, mint leghatalmasabb egyént tünteti fel, mivel a doge »döre, gyöngé váz«, ki felett a tizek tanácsa áll, s ezeknek főembere ő maga; majd boszújához segélyül — elég különös — a doge-palotát hívja fel.

Fuzina lagunájának egyik félreeső szigetén kötött ki *Enzo* hajója a »Hekate«. A hajósok és matrózok jókedvűen énekelnek és pedig idézeteket a — »Bolygó Hollandi«-ból. *Barnaba*, halásznak öltözve, egy *Barcarole*-t, énekel, tele czélzásokkal azon tőre, melyet a szerelmeseknek készített. *Laura* és *Enzo* találkoznak a hajón, *Laura* ott térdel a Madonna képe előtt s áldást esd szerelme számára. — Ekkor

Gioconda lép hozzá, fenyegetőzve, elkeseredetten: »Nem áldást, átkot reád! ott közel a zászló, mely veszedtet jelzi, ott ama sötét bárkában lásd férjedet.« A vetélytársnők szökváltása mind ingerültebbé lesz, míg *Gioconda* hirtelen felismeri *Laura* kezei közt anyjának olvasóját, melyet vak anyja halála jeléül adott élete megmentőjének. A féltékenység és gyermeki szeretet küzdelmei közt a jobb érzés győz és *Laurát* saját bárkájába vezeti, hogy megmentsse a férj boszújától. *Enzo* ugyan elkiáltja magát, hogy »szökjön az, kinek kedves élte! Jöjjön egy hadsereg, állok elébe« — de az első agyulövésre megijedvén, felgyújtja hajóját, magát a tengerbe veti és megmenekül.

A harmadik felvonásban, mely a *Cà d'oro* ban, *Badoero* lakhelyén játszik, a boldogtalan férj, mint becsületének boszúszülője lép fel. Hogy neje megcsalta, az előtte bizonyos, csak a büntetés nemének megállapításáról lehet még szó. Tegnap még elég lett volna egy tör, mely a hűtlen szívet átszúrta volna, ma már nem elég, ma már még kell. Önkéntelenül *Verdi* »Alarczos bál«-jának hason jelene-tére gondolunk, míg a zene, *Badoeronak* bassariája, félreismerhetlenül »*Ernani*«-ra utal. *Mig* a teremben »a víg ének repül a légen át«, addig *Laura* a mérgegpoharat fogja kiüríteni. *Gioconda* azonban, ki mindezeket előre látta, ép akkor jelenik meg, midőn *Laura* az ölé mérget akarja meginni és más oldattal telt poharat nyújt neki, mely csak tetszhalált idéz elő. Az ünnepélynél jelenlévő nobilisk, ezek között *Enzo* is, bámúlják a palota fényét, midőn tompán megkondul a halálharang, jelezve a ház urnójének halálát. *Enzo* *Barnabától* hallja meg a rémhírt, ki az elmaradhatatlan vak nővel megérkezik, levetvén *Alarczát*, reá rohan *Alvise*-ra és meg akarja ölni. A szolgák lefegyverezik; *Gioconda* *Enzót* halálos ellenségei kezei közt látva, *Barnabának* azt igéri, hogy övé lesz, ha *Enzót* megmenti. *Barnaba* beleegyezik: »Csak erőltetett ajándék: oh, de így is jó nekem!« *Badoero* félrevonja a mellékterem ajtaját takaró függönyt és ott látszik a ravatalon élettelenül fekvő *Laura*. Átalános elszörnyülködés. A kar azon meggyőződésnek ad kifejezést, hogy:

»Szörnyű ünnep, mit ma ülnek! Oh gyászos órák! Oh szörnyű merészség! Elűzve a kedv! Elröppenne már és vissza se száll!«

A negyedik felvonás *Giudecca* szigetén *Gioconda* lakásán játszik. Oda vitette a tetszhalott *Laurát* és most várja *Enzót*, hogy az utolsó áldozatot is meghozza és elősegítse a szerető pár megszökését. *Enzót* *Barnaba* szabadította meg a börtönből, hová az inquisitor vetette és *Gioconda*hoz megy, megköszönni neki tetteit és meghalni *Lauráért*. *Gioconda* elmondja, hogy ő volt, ki a holttestet ellopta. *Enzo* tőrről rohan *Giocondára*, de ekkor a mellékteremben hallja *Laura* szavát: »*Enzo*, szerelmem!« Tetszhalott állapotából magához tért, előrohan és a szerelmesek tere-den állva adnak hálát *Giocondának*, ki e szavakra fakad: »most beteljesedett minden, most már meghalhatok«. De még egy csapás vár reá. A rettegett *Barnaba* megjelen, kinek, hogy *Enzo* életét megmentse, kezét igérete oda. Forró érzélemmel közelg *Barnaba*, de *Gioconda* kis várakozást kér,

míg ékszerével feldiszi magát, megtartja szavát. Barnabáé lesz, de csak akkor, miután törével, melyet ruhája alatt rejtetett, szívét keresztül dőfte.

Barnaba örjögve veti magát a holt testre és fülébe kiáltja: »hallgass meg és halj meg kétségbeesésben, bosszúm anyádat találta: A tenger elnyelte! Nem hall többé!»

«Gioconda» szövegkönyve reávall a »Mefistofel« zeneszerzőjére. Ugyanaz a lázas hatásadás, ugyanaz a nyugtalan, heves indulat, mely rajta végig iramul. Boito Arrigo egyike azon problematikus természeteknek, kik a legkülönbözőbb feladatokkal megküzdének, mindenben akarnak kitérni, és semmiben sem nyújtanak kielégítő önálló gondolkodás, alkotó erő hiányában támaszkodnak más, nagyobb szellemekre s azoknak műveiből szedegetik, rakja egymásra a nyers, összefüggés nélküli részleteket. Majd minden egyes jelenetnél reá lehet mutatni a forrást, melyet a szerző felhasznál. De még így sem sikerült neki csak alapvonásában is megértethető és elfogadható opera-szöveget nyújtani. A hősnő jellemfestése alapján el van tévesztve. Gioconda sorsában nincs semmi tragikum, mert a szegény, üldözött leány mivel sorsát, érdemelte sorsát. Egész élete nem egyéb, mint megadás, lemondás és feláldozás, ártatlanul szenved és mások bűnéért hal meg. Feláldozza magát anyjéért, a szerencsés vetélytársnőért, hűtlen kedveséért, ki őt hidegen elhagyta; meghal, hogy másnak helyét adja, azt a helyet, a mely jogosan őt illette volna, azon férfiú oldala mellett, ki neki, Giocondának, esküdt öök hűséget. Ez nem tragikum, hanem absurdum. Ha a színmű ekként alapjában el van hibázva, úgy a kivitele még fogyatékosabb. A drámai szerkezet zavart és bonyolult, a mi operánál végzetes hiba. Mert az opera eszlekményének legfőbb kelléke, hogy könnyen érthető legyen, sőt nagyjában szöveg nélkül is legyen felfogható. Azt a rejtélyes párbeszédet mely Barnabás és Enzo közt folyik, a hol egyik a másikat szidja, megveti, megátkozza és mégis egymással szövetkeznek, azt érte a ki tudja! Giocondának viszonya Enzo-val szintén bajosan magyarázható meg Barnabás szavaiból: »Azt a kis énekesnőt úgy szereted, mint testvért!« Enzo meg váltig esküszik arra, hogy »csak Giocondát — őtet imádom!« Tíz sorral később pedig már azon véleményen van: hogy »Oh égi kék! Oh égi kék! Oh Laura!« — Gioconda ki oly gyöngéden ápolja és kíséri vak anyját, épen akkor hagyja őt magára, a Szt.-Márk templom küszöbén, midőn legnagyobb szüksége van oltalomra, midőn az egybegyűlt csöcselék, Barnaba uszítására, máglyára akarja hurcolni, később ismét, midőn Barnaba egy »zárt teremben, bűvös ígét morogva« leli őt. Ennek a vak anyának minduntalan való előrántása izetlen, visszatetsző dolog. Testi fogyatkozások nem valók az operába, mely a színpadon szolgálataiban áll. A legnagyobb izléstelenség pedig vak személyeket énekeltetni, bármilyen érzélgős dallamokat is adjon szájukba a zeneszerző.

Ponchielli *Amilcare*, a »Gioconda« zenéjében egy pár csinos lyrai részleten kívül nem nyújtott semmit, a mivel hivatottságát a drámai zenére legkevésbé is igazolta volna. Oly csendesen, egykedvűen,

gondtalanul perdül le ez az opera, hogy a mérge- és törjelenetekről sejtelmünk nem volna, ha nem látnók a színpadon. Egyetlen egy ütemben sem tér el az olasz opera hagyományos formáitól, akár Donizetti-t vagy Verdi-t — az Ernani-korszakból, nem az Aida Verdijét — hallanók, midőn az örökös »szemüveg-bassusokat« (Brillenbässe) írja oda dallamkísérletnek:

Az operának nagyobb szabású zeneszámai az olasz canzonera vagy a népdalra támaszkodnak, kidolgozást, complicit együtteseket hiába keresünk. A vezérkönyv olyan, a minő az olasz operáké rendszeren szokott lenni. Énekszólalm és kíséret; önálló zenekarról nem is álmodozik. Stíl nélküli vegyülék az opera legkülönbözőbb válfajaiból: van benne komoly opera-részlet, opera comique, lyricus és operette-zene, s mindez egymás mellett vagy egymás fölé helyezve izlés és kritika nélkül. Kevés eredetiséget árul el a szerző, de annál több ügyességet mások gondolatainak felhasználásában. A »Gioconda«-ban képviselve találjuk majdnem az összes hírneves operaszerzőket Rossinótól kezdve Offenbachig, ott találjuk az olaszokon, Verdi, Donizetti-n kívül, Meyerbeer-t, Halévy-t, Gounod-ot, Wagner-t, a mi a szerzőnek szép olvasottságáról és tájékozottságáról tesz tanúságot. Még Mozart is kísértget abban a kétértékű menuett-zenében, mely eredetiség kedvéért 1/4 ütemben van tartva! Szép és élvezetes részlet Barnabának barcarole-ja, — bár az is élénken emlékeztet egy olasz népdalra — és a tenor-románz (mindakettő a második felvonásban), mely utóbbi a hozzátoldott izléstelen befejezés által sokat veszít hatásában. Legfőbb hibája azonban az opera egész zenéjének abban áll, hogy nincsen drámai jellege. Még ott is, a hol a színpadon lefolyó eszlekmény a legerősebb hangsúlyt követelné a zenében, a szerző megmarad lyricus egyhangúságának ártatlan közhelyeinél. Az ilyen operazene nek napjainkban nincs jogosultsága. Lehet, hogy Olaszországban, a dallam hazájában, megtűrnek egy pár tetszetős ária kedvéért, melyet haza lehet vinni, de Itália határain túl aligha fog tetszéssel találkozni. Nekünk jutott az a kétértékű dicsőség, hogy a »Gioconda« előadásával a legtöbb európai színházat, köztük a bécsi-t is, megelőztük. No, ebben kevés a köszönet. Megelőztük a bécsi operát sok más operával is: a Jean de Nivelle-el, a Herodiás-sal, a Pál és Virginiával — megelőzhetjük sok más hasonló új operával, de hogy megelőztük volna egy igazi, kétségbevonhatatlan sikert arató művel, arról nem tudunk semmit.

A »Gioconda« szövegének magyar fordítását nem mondhatjuk sikerültnek. Az igaz, hogy nem könnyű feladat, az olasz eredeti-nek dagályos, homályba burkolt kifejezéseit élvezhető fordításban visszaadni, de azért még se legyen oly átdolgozás, mely sem a költői igényeknek, sem a zenei követelményeknek meg nem felel. Mit jelentsen az olyan kifejezés, mint (a S. lapon használt): »Mennybeli Isten?« A végjelenetben midőn Gioconda tört dő szívébe, Barnaba ekként kiált fel:

»Ah állj meg, állj meg! Oh mi ez?
No jó! Hát figyelj rám és vessz. átkozottan le

»No jó!« Dehogy jó! Az olasz »ebben«-nek nem ez a szó szerinti fordítás felel meg, hanem »nos hát«.

Ha már most azt kérdené valaki, hogy ily gyarló szöveg és ily silány, köznapias olasz zene mire való a mi operánk színpadján, melynek újdonságai évek óta csak félsikert tudtak elérni, vagy épenséggel megbuktak, — mint a »Jean de Nivelle« a »Herodiás« stb. — akkor csak a színlapra kell utalnunk, melyen vastag betűvel van nyomtatva *Turolla* Emmá-nak neve. Az ő kedvéért adták a Giocondát és ő vele fogják adni még vagy hatszor, míg Turolla kisasszonynak vendéjátéka véget nem ér. Azután elteszik jövő évre az új operaszínház számára. Gioconda Turolla kisasszony, ő fog életet lehelni egy ideig ezen operába, ő nélküle Gioconda elmúl örökre. Mit lehet tartani oly műről, melynek léte egy művészno egyéniségétől, szélszélyétől függ? Turolla mellett talán csak *Perotti* említhető, mint Enzo halatlan szerepének kitünő személyesítője. A második felvonásbeli románcznak édes dallamát szebben nem lehet énekelni, mint ő énekelte. A többi szereplőket elhomályosítja Turolla Giocondának igéző alakítása. *Barlotucci* kisasszonynak meglehetősen színtelen szerep jutott, s mi tapasztalásból tudjuk, hogy mily kevés kell ahhoz, hogy ez a fiatal művészno egy új szerepet teljesen elejtsen. Szép megjelenésén kívül egyéb szolgáltatást nem tett földijének, Ponchielli-nek, operája bemutatása alkalmával. Az opera kiállítása igen szép, a rendezés is elég gondos, bár nem kifogás nélküli. A második felvonás végén a »Hecate« hajónak el kell sülyednie — legalább a szerző így akarja. A rendezőség ezt nem tartván mulhatatlan szükségesnek, beéri egy pár ártatlan mozsár-durrannással. Mi is teljesen osztjuk a rendezőségnek abbeli nézetét, hogy Gioconda sorsán a hajónak végleges elsülyesztése sem fogna sokat lendíteni, de azért még sem hagyhatjuk emlités nélkül a szerző intenciójának eme mellőzését. Oly kevés belbecse van ennek az új operának, hogy szerzői nagyon jól teszik, ha a kiállítás és jelenetkezés minden, még a legapróbb részletekhez is ragaszkodnak és ettől várják művöknek sikerét. Legyen tehát minden úgy, a hogy ők akarják! Csak hogy engedjék meg nekünk is elmondani azt, a mit róluk és operájukról tartunk.

SCHÜTZ MIKSA.

VOLKMANN »RICHARD-ZENEJE«.

1.

Elhunyt zeneköltőnk Shakespeare »III Richard«-jához írt és mint 73. mű megjelent zenéje, műveinek sorában igen kiváló helyet foglal el. Valamint Beethoven, Schumann és Mendelssohn hasonló fajú művei, úgy ez is mintaképe a melodramaticus zenének. Ezen művészeti faj jogosultságát sokan kétségbe vonják, különösen azon zeneaestheticusok, kik, a zenében csakis formal-művészetet látván, a zene és költészet egymásra hatását és egymás általi kiegészítését tagadják. Nézetük szerint a költői gondolat és az abszolút zenei forma határai soha sem találkozhatnak. De eddig még nem akadt a zeneművészetnek Lessing-je, ki a zene és költészet határait is oly élesen megjelölte volna, mint ő azt

»Laakoon«-jában a festészetet és költészetet illetően tette. A nagy zeneköltők zeneosztóné azonban mindig hatásosabb volt, mint a zene-aestheticusok utólagos bölcsészeti fejtegetései. Midőn Beethoven azon nagy vakmerőséget követte el, hogy 9-ik Symphoniájának utolsó tételében a költészetet segítségül hívta zenei gondolatjai erősítésére, a költészet és zene egymásrahatása még ezen legabszolútabb formában is élénken ki lett tüntetve. Ezen Symphoniára támaszkodik tudvalevőleg Wagner is teoriája fejtegetésében, melynek fő-axiómája: a költészet és zene egyesülése a zene-dramában: — mesalliance, mint ellenségei mondják. De nem kell oly meszszire mennünk, hogy bebizonyítsuk a dráma zene által való illusztrációjának, a melodramának jogosultságát. Legjobb bizonyítéka a hatás, melyet az ilyen művek a hallgatókra tesznek, valamint ezen műfaj fokonykinti fejlődése, melynek fogva ma már jelentékenyen számot tesz az irodalomban.

A melodráma története még nincs megírva. Hálás feladat volna fejlődését tüzetesen megfigyelni. Mi itt csak jelezni akarjuk menetét. Már a görögök is felhasználták a zenét arra, hogy költészetekben a szavak rythmicai erejét és ideális pathosát emeljék. De a mint ők a zene rythmicai részét Aristoxenus zene-theoriája után ítélve, rendkívül magas fokig fejlesztették, a zene formái kifejlesztése csak az újabb kornak volt fentartva. A melodráma valóságos kezdetét azon intermezzokban vette, melyekkel már a 16-ik század zeneirodalmában találkozunk. A drámák megkezdése előtt játszott introductiók és nyitányok, valamint a felvonás közti zenedarabok, melyek kezdetben a dráma tartalmára semmiféle vonatkozással nem voltak, az újabb korban külön műfajjává változtak. De sokáig tartott, míg a melodráma különvált alkatrészei ily egységes egészzé összerögzültek. Már egyik alkatrésze, a nyitány, a legkülönfélébb fejlődési stadiumon is keresztül ment, lépést tartva az operafejlődéssel. A classicusok nyitányai magukon viselik ezen fejlődés nyomait. Mily óriási lépés Mozart »Idomeneo«-ra, Beethoven »Prometheus«-nyitányaitól »Don Juan« és »Coriolan« remek nyitányaihoz!

Az újabbkori fejlődést elősegítette azon körülmény, hogy a zeneköltők műveltebbek lettek, foglalkoztak az irodalommal és annak mesterműveiben elég bő alkalmat találtak zenei illusztrációra. Így teremtették meg az említett nagy zeneköltők e téren is mesterműveiket. Schumann, Byron »Manfred«-jéhez írt zenéjében egy lépéssel tovább ment és a karta, mely Mendelssohn görög drámazenéjében lényeges alkatrész volt, ezen drámai költeménybe is bevezette, joggal vagy nem, annak megvitatása nem tartozik ezen czikk keretébe. Wagner drámai teoriája folytán is, közelebb áll e műfajokhoz műveivel, mint a tulajdonképeni operához. Maga fejezte ki azt, hogy ezek megírásánál első sorban költő volt és csak azután zenész. Zenéje is túlnyomólag illusztrációja a drámai jeleneteknek és éneke inkább hatásosabb declamatio, mint szoros értelemben vett ének. Ki tudja, mily fejlődés vár még ezen műfajra? — Itt is áll, mit Schumann egyik levelében mondott: »Gyakran úgy látom, mintha a dolognak csak kezdetén volnánk, mintha még oly hürokat penget-

hetnénk, melyekről eddig még álmodozni sem mertünk«. — A melodráma tehát valódi gazdagítása a zeneművészeti formáknak. A zene ebben élénkebb összeköttetésbe lép a drámával, követi annak főbb mozzanatait és emeli, hathatós közreműködése által a drámai pathos. De e mellett önállóságát nem veszíti. Vonatközéssel a drámai cselekvényre, önálló zenei gondolatokat teremt és fejleszt ki abszolút érvényű formáiban: viszont a declamatio által biztos támpontot nyer.

Igy fogták fel a melodráma czélját annak legjelesebb művelői is, és így járt el Volkmann Róbert is Shakespeare III. Richard-jához írt zenéjében. A nyitányon kívüli 15. zenedarabjában a drámai cselekmény zeneileg is élénken visszatükröződik. Volkmann az eredeti drámától eltérő jelenetbeosztást követ. Az első szám a dráma első jelenetét kísérő halotti zenét adja hathatós motívummal és hangszerezéssel. Következő számai zeneileg illusztrálják: Clarence meggyilkoltatását, Lord Hastings kivégeztetését, Gloucester nyugtalanságát, a Richard- és Richmond-indulókat, a szellemek megjelenését, a csatazenét, a dráma végjelenetét: a felvonás közti intermezzok pedig a drámai hangulatnak és a dráma lefolyásának egységét közvetítik. Legnagyobb hatással bírnak: a csatazene, a szellemek megjelenéséhez és a végjelenethez írt zenedarabok, melyekben a zeneköltő gazdag phantasiájának és hathatós hangszerezésének kiváló példái nyújtotta. Shakespeare intentióiához marad hű Volkmann akkor is, midőn ezen jeleneteket élénkebb színekben és terjedelmesebb kidolgozásban nyújtja, mint a többieket, melyekben csak a hangulat visszatükrözését, a zenei jellemfestést és a declamatio élénkítését czélozza. Az előbb említett jelenetekbe helyezi Shakespeare is drámájának fősúlyát, Richard lelki furdalásai, hősi, de kétségbeesés közt lelt halála és a dráma végén a »fehér és piros róza harezának« befejezése a York- és Lancaster-esaládok egyesítése által, képezik drámájának főmozzanatait.

(Befejező közlemény következik.)

HANGVERSENYEK.

A múlt hét hangversenyeiről megemlékezvén, első helyen az orsz. zeneakademiának kiválóan sikerült karénekeztélyét jegyezzük fel, melyen Koessler János tanár ur mutatta be az általa szervezett vegyes énekkarokat. A műsor gonddal és izléssel volt összeállítva: történeti becsű darabokból, Palestrina, Bai, Perez, egyházzenei műveiből, újkori romantikusok (Schumann, Brahms) és végül magyar énekkarokból, melyek közt ismét egy figyelemre méltó újdonság is volt; Orbán Árpád, akadémiai növendéknek egy csinos szerzeménye. Mendelssohn egy hymnusában Lugosi M. k. a., Passy-Cornet asszony tanítványa, énekelte a Soprán-szót, erőteljes, szépen csengő hanggal és értelmes felfogással. A hangverseny-rendező tanár, Koessler ur, azonkívül, mint zeneszerző is lépett fel ez estélyen, eljátszván az ő C-moll orgonasonátájából az utolsó tételt, ez által újabb bizonyítékot adván alapos képzettségére és komoly tanulmányairól, melyek őt fontos állásának betöltésére alkalmassá teszik. Koessler tanár ur Volkmann halála óta a

zeneszerzési tanszakot is átvette a karéneke- és orgona-tanszak mellé.

Ysaye hegedűművész második fellépte alkalmával Hegyesi Lajos gondokaművész-szel találkoztunk ismét a hangversenyteremben, kit eddig a florenczi vonós-négyes társulat egyik kiváló tagjaként ismertünk. Ezuttal mint hangversenyző mutatta be magát egy pár rendkívül nehéz virtuóz-darabban és teljesen uralkodott hangszerén. A Romberg-féle gondokaversenymű, melyben saját kadenciáját alkalmazta, egyike azon szerzeményeknek, melyek inkább tanulmányoknak illenek be, mint belbecsesel bíró műzenének, de biztos ítéletet enged meg az előadónak kitünő szakképzettsége iránt. A Popper-féle »Tündértánc«-ban Hegyesi ur brillans technikáját élvezhettük.

A három fiatal művészből alakult triótársaság, melynek szellemi vezetője Major Gyula úr, e héten tartotta második estélyét. Újdonság is volt a műsorban, Kiet Frigyesnek egy zongora-hármasa, mely nemcsak egyszerűsége és mesteri kidolgozása által magasan válik ki az ilyen mű újabb termékek közül. Egyéni felfogásunk szerint ugyan kívánatosnak tartanánk e jeles tulajdonuk mellett még több elevenséget és lendületet, mely jól illenék a német zeneszerző kissé hideg, kimért egyenletessége mellé. Az Ysaye hangversenyében előadott Saint-Saëns-féle trió, bár kidolgozás tekintetében messze mögötte áll Kiel művének, épen ama rythmicai változatossága által nagyobb hatásra képes, mint a classicus nehézkesség.

EISLER EMMY és MARIANNE kisasszonyok hangversenyében alkalmunk volt meggyőződni e két fiatal leány szép tehetségéről. Eisler Emmy finóm izlésű zongorajátéka által, Eisler Marianne virtuóz hegedű-darabjaival ép oly elismerést szerzett magának itt is, mint a külföld nagyob városában, a hol ezen fiatal művészpár hangversenyben fellépett. S.

ZENESZETI HIREK.

~ KOLOSVÁROTT a múlt héten Volkmann-ünnepélyt rendezett a zenei igazgatója Farkas Odon. Erdély fővárosának intelligenciája színültig megtöltte a zenede dísztermét s nagy érdeklődéssel hallgatta az igazgató emlékebeszédét, melyben a közel elhunyt zeneköltő élete és működése kelő világlatba helyeztetett. Az emlékebeszéd után hangverseny következett kizárólag Volkmann műveiből összeállított műsorral.

~ SZEGEDEN I. hó 11-én játszott Ysaye belga hegedűművész az ottani városi színházban félíg telt ház előtt, de annál nagyobb művészi sikerrel. Rosszul tette — mint levelezünk írja — Nagy Vince igazgató, hogy a helyáratok felemelte, mert a szegedi közönség távolmaradásával csakis a helyáratok felemelése ellen akart tiltakozni. Ysaye a »Vieux temps«-féle »Ballade à Polonoise«-t és az Ernst-féle magyar táncokat játszotta s a szűnni nem akaró tapsviharra a műsört egy pár darabbal előzőkenen megtoldotta.

ÚJ ZENEMŰVEK.

~ MAJOR J. GYULA, »Traumbilder«. Ezim alatt egy tehetséges fiatal szerzőtől négykezü zongoravázlatok jelentek meg a »Harmonia«-társaság kiadásában. Tetszetős lejtmeretek, csinos, hol andalító, hol élénkebb dallamozás, könnyű, átátszó technika képezik e művecske jó tulajdonait, melyek miatt főleg a tanuló ifjúságnál számíthat nagy kedveltetésre.

~ MORIZ MOSZKOWSKI, »Drei Klavierstücke«, op. 32. (Berlin, Bote & Bock). E kiváló tehetségű fiatal zeneszerzőnél roppant termékenysége mellett igen különböző becsű darabokkal találkozunk. Legújabb művének második füzetében »In tempo di minuetto« című gyönyörű kis szerzeménynek kedvesedik, mely nemcsak érdekes inventiója, de szellemes feldolgozása által is kiváló.

A HÉT TORTÉNETE.

Decz. 8. — Decz. 14.

— A népszínház bérbendása. — Kósza hírek BLAHA LUJZA elhatározásairól. — P. MÁRKUS EMILIA, mint Eszter a »Czifra nyomorúság«-ban. — SOLYMOZI, mint »Antonin« »Lilii«-ben. —

Nem volt nehéz megjövendölnünk, hogy a népszínház ismét EVVA LAJOS urnak fog bérbé adatni. A ki hiszi, hogy az okoskodásnak törvényei vannak, melyek kényszerítők azokra, kik az igazsághoz akarnak jutni; a ki bizott az intéző férfiak komolyságában és tárgyilagosságában: könnyen előreláthatta az eredményt. Csak azok nem sejtették előre, a kik a pályázat ügyében közvetlen érdekelve voltak és így amaguk különleges szempontjából nézték az egész dolgot, — a mi természetes is, és nem szorul semmi magyarázatra.

A divára, a fölülmulthatatlan BLAHA LUJZÁRA, — mint sajnálattal értesülünk, — lesújtóan hatott a bizottság határozata. A diva nem hitte, hogy őt földi lény legyőzheti; és most kénytelen volt tapasztalni, hogy a mulandóság pláncáján semmi sem biztos, csak a bizonytalanság. Ez fájt neki; és ez is nagyon érthető. Blaha asszony bele élte magát egy gondolatba, mely neki tetszett; és most kénytelen volt hirtelen e gondolatról lemondani. Ez nem kellemes. És legkevésbé sem csodálkozunk rajta, hogy a bárónának nem volt kedve játszani az este, mikor nagy csalódása tudomására jutott.

Azóta Blaha asszony bejárta Pozsonyt és Szolnokot; játszott és énekelt; és az utazással járó szórakozás, a diadal, melylyel mindenütt fogadták, talán az egyik mámorból kijózanította az által, hogy a másikba belevitte, és, lehet, meg is vigasztalta. A báróné egyet mindenesetre világosan észrevehet a dologban, azt, hogy mennyire nem volt igazuk biztatónak. Ha eddig bizott bennük, most láthatja, hogy nem voltak oly megbízhatók; és ha ebben az egyben nem volt igazuk, talán egyebekben, — különösen a színház elérhető jövedelmei tekintetében, — sem volt számításuk egészen helyes és alapos.

Azért nem is hiszszük a hét elején támadt kósza hirt, hogy a báróné kedvetlen voltában elhatározta, hogy többé a népszínházban föl sem lép. Ez nagy hiba, nagy kegyetlenség volna tőle.

Kegyetlenség a nemzeti ügy, kegyetlenség az igazgató és mindenek fölött kegyetlenség — önmaga iránt.

A báróné jószívű és okos asszony, a báróné tudja, hogy a külföldi és vidéki »tournée«-k tartama meg van határolva és pedig, az élet hosszú voltát véve mértékül, igen szűken. Az ilyen vándorművészet nem tarthat soká; az ember hamar bejárja a világot; és aztán vissza kell valahová térnie. Erre a művészetre megfordítva alkalmazhatjuk a latin közmondást; így: *Ars brevis: vita longa.*

Azt is tudja a báróné, hogy a közönség kiválóan szokáskövető. Ha valakit megszokott, nehezen nélkülözi; de ha valakiből kiszokott, ha valakit elfelejtett, az

isten is csak nehezen vezeti vissza izlését a régi kerékvágásba.

A közönség sok mindenfeléhez hozzá törődik; felejtő képessége azonban *mindenre* kiterjed. A mi következik, az mindig előnyvel bír az elmúlt fölött egyszerűen azért, mert *jelen van; et les absents ont tort.*

A báróné igen jól tudja, hogy a mai világban kinevetik az olyan hősöket, a kik, mint a bibliai Sámson, neki rugaszkodnak a templom pilléreinek, kiáltván: »Vesszen el saját éltém a filiszteusokéval együtt!« Az ilyesmi csak Gileádban és Bésánban lehetséges, nem pedig Budapesten, a hol a buza drága, a selymet pedig nagy be hozatali vám terheli.

De mit is keressük, hogy mily nagy kárral járna a bárónéra a duzzogás! Hát szükséges őt erre figyelmeztetni? Hát nem elég arra utalni, hogy nélküle a magyar népszínmű nem is képzelhető; hogy vonatkozása első sorban a magyar művészetet és közvetve a magyar irodalmat suttaná? Kell-e mást mondanunk, mint hogy ő a magyar nemzet egyik díszé és büszkesége; és hogy Blaha Lujzát nem vonhatja meg tőlünk senki, még maga Blaha Lujza sem?

Nem adjuk senkinek! Nem adhatjuk. Megmondjuk a bárónának, a mit szíve ugyanis megsűg neki, mielőtt ráhallgat: A genie nemessége ép úgy kötelességgel jár, mint minden más nemessége. És e kötelességek alól a Blaha Lujzák nem vonják ki magukat.

Reméljük, hiszszük, sőt tudjuk biztosan, hogy Blaha Lujza kizárólag szívére fog hallgatni; és ha ezt teszi, el fog némulni a kósza pletyka, mely el akarja hitetni a világgal, hogy Blaha Lujza a városi bizottság ellen jogtalanul forralt bosszút el akarja verni a magyar művészet hátán; el fog hallgatni a rágalom, mely valószínűnek hirdeti, hogy Blaha Lujza, ki igazgatójának mindeddig csak *loyalis concurrentiát* csinált, most már még a maga vesztesége árán is igazgatója tönkretételére spekulál: a mely tönkretétel, mellesleg mondva, nem is sikerülne neki.

Nem; Blaha Lujza sohasem lesz sem gonosz, sem neveltséges. És a hirhordozók hiába beszélgetik a furcsaságokat, melyek sohasem fognak megvalósulni.

És végre még egyet! A báróné ő méltósága talán észrevette, hogy a napisajtó némely embere a bérletversenyben Evva Lajos ur mellett szólalt fel, mert tisztán lelkiismeretének szava után indulva, úgy érezte, hogy ez ügyben az igazgató részén van az igazság.

Ne következtesse a báróné ebből, hogy létezik a sajtóban csak egyetlenegy ellensége is! Nincs Magyarországon ember, ki ne ismerné el készséggel a báróné nagy érdemeit és csodálójá, de imádója ne volna művészi geniejének.

De e csodálás és imádás nem hallgatja el a nyilvánosság elé lépő író lelkiismeretét, midőn egy nemzeti intézet sorsa torog koczkán.

A közügy a legfelsőbb törvény!

A ki ettől tágit, azon ember jóakarátának nincs értéke. — Ez meg aztán a mi vigaszunk.

A krónika géniussa bennünket ezután a várszínházba vezet, hol e hó 13-án

P. MÁRKUS EMILIA asszony legelőször játszotta a »Czifra nyomorúság«-ban »Eszter« szerepét és jelentékeny sikert is aratott. Márkus Emilia mély érzékenysége mellett és rendkívül finom játékában e szerep sok tekintetben egész más színben tünt fel, mint a milyenben eddig látták Helvey Laura kisasszony által előadva. Óvakodunk minden hasonlítástól, melylyel a művésznek egyikének sem tennénk szolgálatot. Hiszen egyik művész jó játéka sem azért jobb, mert a másiké rosszabb; és minden művészi egyéniség a maga lényének benső törvényei szerint alkot. Legjobb tehát, ha minden művészt a maga mértékével mérünk. Ennek értelmében szorítkozunk a kijelentésre, hogy mindkét művészt egyaránt érdemes és érdekes nézni e szerepben.

Egy másik szerepváltozást, mely a népszínházban történt, ugyancsak a fentebbi módszer szerint fogunk bírálni: egyszerűen meg fogjuk mondani, hogy SOLYMOZI »Lilii«-ben »Pinchard Antonin«-t, — eddig Tihanyi szerepét, — nem jól játszotta. Túlságosan bizalmas és ostoba volt Lilivel szemben; és ez által kiforgatta a szerepet lényegéből.

RF.

SZÍNHÁZI HIREK.

— A NÉPSZÍNHÁZ BÉRLETE ügyében a népszínházi bizottság e hét elején döntött. Az eredmény előrelátható volt. A bizottság elfogadta a kisebb bizottság javaslatát és átengedte a népszínházat Evva Lajosnak további három estendőre. Azonban több új pontot ígatott be az igazgató új szerződésébe. És e pontok között a legjelentékenyebbek a következők: Az igazgató köteles elegendő számú s a lehető legjobb *személyzetet* tartani, hogy minden szerepkör megfelelően be legyen töltve, — köteles a színi és irodalmi viszonyokban jártas és gyakorlati ismeretekkel bíró *rendezői* tartani s ha e kötelezettségeknek elegendet nem tenne, a bizottság szerződést a bérlő terhére *színszt.* rendezőt. — A *műsorra* az igazgató nagyobb gondot tartozik fordítani — a *vidéki* jobb *színesséket* vendégszereplésre sürűbben meghívni s ennek elmulasztásáért a bizottság pénzbírságot rohat rá. — Köteles továbbá az igazgató díszesen és korhíven *kiültani a darabokat* s hogy ez már az előadás előtt megbíráható legyen, a *jelművészek* megfelelő világítás mellett tartandók.

— A NEMZETI SZÍNHÁZBAN *Dóczy Lajos* új játékaának, az »Utolsó szerelem«-nek első előadása j. é. január 3-ára lett kitűzve.

— GIZGÁNY PANNA, Almási Tihánér új népszínművének próbái ismét megszakadtak Blaha asszony távolléte miatt, de újra fölvetetnek ismét a kintülő művészre visszatérte után. A darab vagy e hó végén, vagy január elején fog színe kerülni. Blahané *ezigánkosztümje*, melyben a czimszerepet fogja játszani, ép oly fényes, mint eredeti lesz. A kosztümhöz a mintákat ugy a szövetre, mint szabásra és díszítésre nézve, az iparmúzeum szolgáltatja a múzeum gyűjteményében levő eredeti minták és képek után.

— JÓKAINÉ megígerte, hogy szülővárosában, Miskolczon, fellép még egyszer. A színházi részvénytársulat igazgatósága értesítette a művészt, hogy a közönség tárt karokkal fogja fogadni. Ennek folytán már az előadásra a napot is, decz. hó 19-ét kitűzte a művész. Ez előadásra már nincs eladó hely a színházban. Jókainé fogadtatása fényes lesz. Küldöttség fogja fogadni a vasutnál. A színházi előadás után a korona vendéglő termében diszlokoma lesz. Az ifjúság ezenkívül faklyas menetet szándékozik rendezni. A Miskolcziak azzal a szándékkal is viseltetnek, hogy emléktáblával jelöljék meg a házat, hol Jókainé született.

— SZIGETI JÓZSEF e hó 27-én kezd meg vendégszereplését Debreczenben, hol ötször szándékozik fellépni.

— AZ ORSZ. SZÍNHÁZ-KONGRESSZUS e hó 11-én nyílt meg a megyeház termében. Tanácskozása három napig tartott, határozatai közül legfontosabbak ezek: a magyar színházak minden szerződött tagja köteles belépni a színész-egyesületbe; az igazgatók

ne kötelezzenek többé jövedelmük egy részét jöteknony célra adni; intéztessek kérény a vasuti igazgatóságához az iránt, hogy a szintársulatok podgyászai II-os osztályú teherviteldij mellett szállíttassanak; kéressék fel a belügyminisiterium, hogy újítsa meg régi rendeletét, mely szerint a városi hatóságok, midőn szinészetük van, vagy egy hóval a szinidény előtt másféle előadásokra ne adhassanak engedélyt, dal-társulatok pedig a szinészekkel egyidejűleg egy városban se működhessenek. Az igazgató-tanács járuljon ő felségéhez azon kérélemmel, hogy a legközelebb rendezendő jöteknony sorsjáték jövedelmének egy részét a maga, szinészegyesület nyugdíjalapjának adományozza.

— Az ORSZÁGOS SZINÉSZEK EGYESÜLET, kifejezést akarván adni hálájának és tiszteletének elnöke, Rí-báry József minisiteri tanácsos, mint a belügyminisiterium szinészetügyi előadója iránt, ennek életnagyságú arcképet készíttette el Udvardy festővel. Az arcképet ünnepélyesen le is leplezték az írók és művészek körének helyiségeiben.

— KOLOSZVÁRTI E HÓ 6-án került szinre új bemutatással DOBSA LAJOS *Gutenberg* című darabja. A csekély számú közönség, — mint jelentik, — nem valami nagyon mulatott a régi művön; ósdímak találta. Pedig hát az is érdekes ám, ha a régi stílust figyeljük meg. De a közönség Koloszvártit is csak olyan, mint nálunk: a színházban mulatni akar. És ki merne ezért szemrehányást tenni neki. — Szigeti Józsefet is várják Koloszvárra, hol mint vendég fog fellépni. Nagy óvatokat készítenek elő a jeles művész fogadtatására. A város előtt Kovács Gyula és a szinpadon Mátrai Béla fogja üdvözölni beszéddel. A társulat tagjai és az igazgatóság ezüst habérkoszorút fognak átnyújtani az ünnepelnék, volt tanítványai pedig egy művészi kivitelű keretbe foglalt arcképes csoportozatot. Később a szintársulat fenyves bankettet fog rendezni a vendég tiszteletére, melyre az írói és művészi körökön kívül a város notabilitásai is kivétel nélkül hivatalosak lesznek.

— NAGYVÁRADON az állandó színház ügyében kiküldött bizottság tanácskozást tartott. Négy javaslattal foglalkozott. Az egyik, ezer-kétezer líbocsátandó százforintos részvény utján kívánna a költséget beszerezni. A másik évi három-negyvedfelezer forint segélyből és 150.000 forint kölcsönből véli a színházat felépíttendőnek. A harmadik a költséget pedig telek-eladásból és az árucsarnokok évi jövedelméből szerezne be. A negyedik azt kívánja, hogy a város vegye fel a szükséges összeget egyes lakosoktól kölcsönként. A bizottság e tervekét kinyomatja és később beható tanácskozást alá fogja venni.

— A DEBRECZENI SZÍNHÁZBAN már tanulják »Cecil házassága«-t, *Csiky* új szinművét; ezt fogja követni *iff. Abrányi Kornél* »Ssalhatatlana«-a. *Ribkósi Jenő* »Tempelő«-je pedig már a jövő héten kerül szinre.

— KASSÁN Bereczik Árpád »Nézd meg az emyjtő« című új vigjátéka pár nap előtt került szinre és nagy sikert aratott. A darabot közkívánatra ismét kütűzték előadásra.

— GYÖRÖTT a héten Sardon »Fedoró«-ját adták elő nagy sikerrel. A czimszerepben Follinusét tapasztalták, »Ipanoll«-ot Mándoky adta. Azóta a darabot, mint olvassuk, már meg is ismételték nagyszámú közönség előtt.

— LOSONCZON Pesti Ilhász Lajos és Polgár Károly szintársulata működik. Mátraié és Polgáré asszonyoknak, a társulat primadonnáinak játéka nagy tetszésben részesül.

— KECSKEMÉTEN f. hó 2-án kezdte meg előadásait *Vilgyi György* szintársulata, Almási Tihamér »Tót leány«-ával, egészen felt ház előtt.

— HALASON e hó elején Miklósy szintársulata kezdte meg előadásait. A társulat tagjai: Peterdy, Moóri, Ürményi, Várai Mariska, Réthi Fanni, Marosfi, Kecskeméti Irma, Kissné, Pataki Irma, Bányai stb. Vasárnap, — 2-án — Almási Tihamér »Tót leány«-át adták elő. A darab nagyon tetszett; Várai Mariska adta benne »Hanka« szerepét. Kedden »Beszéli Mártá«-t, szerdán »Nap és hold«-at, csütörtökön »A Rautonk«-ot adták elő. Mindezekből látható, hogy a társulatnak igen jó és változatos műsora van.

— A BÉCSI BURGSHÁZBAN ismét felvették a »Faust«-ot a műsorbá. A némi kissébb szerepváltás, mely szükségessé vált, a régi hatást érintetlen hagyta. A Wildbrandt féle berendezés ez alkalommal is bevált.

— A DAUDET ALFONZ regényéből készült, »Les voís en exíle« című dráma nagy port vert fel Párisban. A fiatal gavallérok — az igaziak és azok, kiknél a gavallérság csak képmutatás, — minden este megjelennek a Vaudeville-színházban és a darab azon jelenetei, melyekben a Bourbon király itasan jelenik meg és a királyné észreveszi, hogy férje a korona gyémántját titkon eladta és hamis kövekkel

helyettesítette. Pisszegnek és dörömbölnék, hogy majd fölveszik a házat lárnájukkal. Azt mondják, hogy revanchot vesznek *Kabasz* ért, melyet 1872-ben meg a köztársaságiak pisszegtek ki irtózatos módon. A dolog annyira van, hogy a Vaudeville igazgatói, megünvén a minden nap megújuló zaklatást, elhatározták, hogy a darabot leveszik a műsorról és »*Diane de Lyse*«-sel helyettesítik a szinlapon. Sőt *díplomatiai felszólalása* is adott alkalmat e darab. A párisi spanyol követ, Serrano tábornagy, a francia külügyminisiteriumhoz fordult a kérésrel, hogy parancsolja rá a szerzőkre a darab hőse nevének megváltoztatását. Mert e darabban a leha királyt egyszerűen »Bourbon«-nak szólítják; ez pedig a spanyol királyi családi neve és ha az egyszerű Duverdy ur bíróságilag rá tudta kényszeríteni Zolát, hogy a »*Petit-Baudier*« egyik személyének, Duverdynek nevet megváltoztassa, a spanyol királynak is jogos lehet a hasonló susceptibilitása. Így okoskodott Serrano ur, ha ugyan a »Gaulois«-nak ebbeli híre alapos. Külömben a nagy vitákat keltett darabnak már megírták paródiáját is. Címe: »*Le peuple en exíle*«; és a Dejazet-színház e paródiát már el is fogadta előadásra.

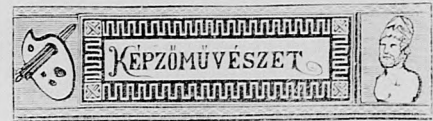
— LONDONBÓL nagy panaszok érkeznek a közízlés ellen, melynek gyors hanyatlását naponként lehet constatálni. A város központjában lévő színházak — írják — a mélyreható, megrendítő hatásokban gazdag melodramát kultiválják. Ezt nezik az erős élvezetkehez szokott düsgazdag polgárok, jobbat nem is kívánnak, a citty környező külvárosokban sem. De az ízlés elkorcsosodása utóbbi időben oly magyot haladt, hogy most már a Westend színházban is csupa ostobaságokat és durvaságokat hoznak szinre. A színházaknak törzsközönségét pedig az angol főváros legfinomabb közönsége képezi. A *Haymarket* színházban Mr. PIVERO »*Lords and Commons*« című eredeti drámáját adják. Az egyik kritikus e darabot az utcai suhanecok komédiájának (*comedy of cuts*) nevezte. Hogy mért adott szerző e darabnak ily politikai izű címet, az titok; mert a darabhoz a politikának semmi köze. De az író nem is különbözteti meg valami nagyon a nemeseket a polgároktól; darabjában azok ep oly utálatosak és alávalók, mint ezek. A darab egész eselvéke a körül forog, hogy az ifjú Lord Caryl szegény polgárleányt vett nőül, és aztán, midőn megtudta, hogy e leány valamely angol főúr szeretője volt, egyszerűen elkergette. Az asszony elment Amerikába és ott megfoghatatlan és meg nem magyarázott módon nagy vagyonot szerzett; aztán visszajött Angliába és megvette férje ősi kastélyát. E kastélyban találkozik férjével, ki őt meg nem ismeri és újra nőül veszi. Aztán békével élnek egymással mindvégig. — A kritikusok kitalálták, hogy még ez az igen különös mese sem Pivero ur tulajdona, — a mely Pivero külföldben sem újonek a plagizálás terén; — a szerző darabjának tartalmát részben SCHWARZ Zsófia svéd írónő egyik regényéből, részben pedig OUDA egyik darabjából merítette. — Az Olympic-színházban Mr. PETTIT új drámáját adják e cím alatt: »*The spider web*« (A pókháló). Ez a darab a legkörnyömbörsőbb gazságok, a legunalmasabb szerelmi jelenetek vegyülete. Egékéltől képtelenség. Az egyik benne szereplő húrlo annak az elméletnek híve, hogy a parasztleányok kötelesek szerelmüket az új földbirtokosra átvinni, midőn ez a régnék helyébe lép. Első előadásakor a közönség végre mégis csak megemberelte magát és fűtűlések között hívta a szerzőt. De a szerző nem jött a lámpák elé; jobbnak látta már a negyedik fejevonás alatt elszökni. De ezt a leczkét sem fogják megérteni az írók, kik a színházak számára komponáltak. Egy ilyen lázadás nem segít, midőn a baj már emyire elhatalmasodott.

— GOLDONINAK, az olasz szinűgy nagy reformatorának, szülővárosát, Velencze, szobrot emelt, melyet e hó 20-án fognak nagy ünnepélyességgel leleplezni.

— A PÁDUA városi tanács elhatározta, hogy az új városi színház VERDI után lesz elnevezve.

— A BERLINI »Deutsches Theater«-ben jelenleg BARNAY LAJOS hazánkfia vendégszerepel. Ez az új színház erős küzdelmet folytat a kedvezőtlen viszonyok ellen. Nincs műsora, a »Carloss«, melyvel előadásait kezdte, nem vált be; új darabok pedig nincsenek; a közérdekeltséget tehát jeles vendégek meghívása által igyekezik föntartani. Így hívta meg az Amerikából hazatért Baranyi is, ki legelőször »*Othello*« czimszerepében lépett fel. A berliniek éppen e szerepre nézve nagyon finnyások. Csak nem rége látták e szerepben egymástól ERNESTO ROSSI, TOMMASO SALVINI és EDWIN BOOTH-ot; ember legyen tehát a gént, ki most nekik a feltékenység nagy hősei eljásza. Barnay megkíséttette, és jóformán kudarcot vallott. A kritika azt veti szemére, hogy ő, ki mind-éddig túlságosan tüzes volt »*Othello*« szerepében,

most túlságosan tagyos. Egyik végletből a másikba esett. Eddig nagyon olaszosan alakított, most nagyon angolosan ábrázol. Szóval a jó berliniek nincsenek megelegetve. Barnay mellett Desdemona-t RAMAZETTA kisasszony játszotta, ki szintén hazánk gyermeke. De sikert ő sem aratott. Csinoskodó bábuszerű volt. A lapok azt vélik, hogy Ramazetta kisasszonynak meg kellene maradnia a vigjátéknál; a tragédiára temperamentuma nem elégéséges. — Barnay, mint hírlík, — Berlinből Boroszlóba megy, hol a Loh-színházban fog fellépni; és pedig Wildenbruch »Karolinger«-jeiben, mely darabnak előadására ott már régen készülnek.

AZ OPERAHÁZ KEPEINEK KARTONJAI.

Alkotmányos életünk szervezkedésekor, 1867-ben képzőművészetünk fejlesztésének fontosságánem tűnt föl annyira, hogy vezetésével külön közeget bíztak volna meg. A képzőművészet körül teendő legnagyobb részét a vallás- és közoktatásügyi minisiterium végzi ugyan, de némi részök más közegek hatáskörébe tartozik. A közoktatásügyi minisiterium a szakismeretek szükséges voltát csakhamar megérezte s ezért majd a Nemzeti Muzcum igazgatóságát, majd a képzőművészeti társulatot bízta meg egyik-másik teendő végrehajtásával, majd pedig külön testületet alkotott: a képzőművészeti tanácsot.

Nem szándékomb a centralisatio e hiányának folyton nyilvánuló káros hatásáról szólni, sem előnyös oldalát fejtegetni, mely a társadalmi iniativának szabad tért engedvén, ennek üdvös föllépését csaknem kihívta. Ezuttal csak egy ezzel összefüggő kérdésre és egy immár napirenden levő esetre szeretném e lapok olvasóinak figyelmét irányozni.

A kérdés ez: miért kerülök oly gyakran a középületlek díszítése körül fölmerülő művészi föladatok megoldásánál a nyilvánosságot?

Az eset pedig az, hogy nem adtak semmiféle alkalmat a nem hivatalos szakembereknek, és a nagy közönségnek, hogy az operaház számos festményéről véleményt alkosson és mondhasson.

A nyilvánosság kerülése rendszerint összeszokott függni a hivatalból való mindenhez-értéssel. A jelen esetben azonban alig hiszem, hogy ez volna az indító ok. Hiszen képzőművészeti kérdésekben a kormány, illetőleg a vallás- és közoktatásügyi minisiterium, a leghelyesebben fogván föl a képzőművészeti munkák természetét és célját, többnyire maga keresi a nyilvánosságot. Így például: mikor állami pályázattal iparkodott a történelmi festést emelni, a nagy közönség célé állította a vázlatokat a Nemzeti Muzcumban; az egyházi festés fejlesztésére irányuló pályázat intézését pedig a képzőművészeti társulatra ruházta.

A valódi okot inkább abban a körülményben vélem látni, hogy bármennyire hangoztatják egyesek a sajtóban és a közéletben a művészet szükségese voltát, a közvélemény s kivált a döntő körök ezt csak elméletben ismerik el. A gyakorlatban, mikor pénz megadásáról van szó, a

művészetet fényezésnek tartják: ezt áldozák fel első sorban a takarékoságnak. Építészünk középületeink művészi díszítésére előzetes költségvetéseikbe alig vehetnek fel valamit s a kivételnél csak azt számíthatják rá, a mit az egész fedezetből megtakaríthatnak. Hogy az operaháznál oly nagymérvű föladatak jutottak hazai festőinknek s hogy szobrászaiknak is nyílt némi működési terök, az az építésznek, Ybl urnak nagy és maradandó érdeme. Ő takarította meg az építésen azon összegek nagy részét, melyekbe a falfestmények kerülnek.

Mint hogy építészünk a viszonyok által így korlátozva, kétségtelenül az ügy érdekében levőnek vélik azt, hogy a művészi díszítésre vonatkozó kívánságaik eleve nyilvánosságra ne jussanak. Míg a művészi érzék Magyarországon meg nem erősödik, míg középületeink költségvetésébe nyíltan és egyenesen föl nem vehetjük a művészi díszítés fedezetétől szolgáló összegeket: addig biznunk kell az építésznek jóakarátában, sőt az egyes esetekben meg kell nyugodnunk abban is, hogy teljesen tőlük függjön a kivételre fölkerült művész választása és a művek elfogadása.

Sőt még tovább megyek; semmiféle körülmények közt sem tartom szükségesnek, hogy minden művészi feladat pályázat útján oldassék meg. Az *égyenes meg bízásnak*, kivált épület díszítésére szolgáló képek és szobrok alkotásánál megvan a maga nagy előnye abban a kölcsönhatásban, melyet az építő s a festő vagy szobrot készítő művész egymásra gyakorolnak s mely csak személyes érintkezésnek, sőt rokonszenvezésnek lehet az eredménye. A mulasztást tehát nem a követett eljárás módjában, hanem abban látom, hogy nem csak akkor, mikor a képek kivétele már biztosítva volt, *közszemlére nem bocsátották a színezőket és kartonokat*, hanem úgy látszik, még *most sem* létezik a szándék, hogy a közönség azokat valaha megláthassa.

Két ellenvetést fognak ezzel szemben bizonyára tenni. Az egyik, hogy 1884 nyarán megnyílik az operaház, a közönség ott látni fogja a műveket és ennél nagyobb nyilvánosság nem is képzelhető. A másik az, hogy a kartonok és vázlatok kiállítása téves fogalmat adhat a művekről, melyek lényeges összefüggésben állanak az általok díszített helyiségek építészeti tulajdonságaival.

Az első ellenvetésre meg kell jegyezni, hogy az operaházban alig fogja a közönség a képeket kellőleg megnézni; a critica a megnyitáskor nem fog velők *behatóan* foglalkozni s ha meg is kísérti, szava ez ünnepély zajos mámorában el fog hangzani. A megnyitáskor mindenki, a Budapesti szokatlan méretű és díszű terem összbnyomása által el lesz ragadtatva, türelmetlenül fogja várni a függöny felemelkedését, hallgatni fogja a zenét, nézni a játékokat és tánczot s csak a fölvonásközökben fog néhány szórakozott pillantást vetni a mennyezeten pompázó alakokra; a mellékhelyiségekben levő festmények még kevesebb ideig köthetik le az előadásra vagy haza siető tömeg figyelmét. A második ellenvetés az első pillanatban alaposnak látszik, de csakis az első pillanatban. Mert bizonyos, hogy a decoratióul szolgáló képek megalkotásánál

tekintetbe veendő a díszítendő helyiség; de épp oly bizonyos, hogy ezen határon belül a művész alkotó ereje és technikai ügyessége épp oly szabad, mint bármely ily mellétekintetektől ment föladatnál. S éppen ezeknek a nagy művészi tulajdonságoknak nyilvánulásait a kartonokban és vázlatokban jobban tanulmányozhatja a néző, mint az építészeti szükségek által a képek számára kijelölt helyeken. Practikus példája ennek az antik szobrok vagy a renaissance nagy festményeinek hatása, melyeket eredeti helyükön, például a Parthenon homlokzatán, vagy a sötét templomokban nem tanulmányozhatnánk, de a muzeumokban és képtárakban legcsekélyebb részletükhöz is hozzáfér a szem.

Közönségünk és kritikánk a képzőművészet termékeivel szemben bizonyos korlátozottságot tanúsít; mert többnyire csak oly műveket lát, melyeknek készítésénél a művész nemesak saját lelke sugallatát követi, nemesak művészi feladat megoldására tör, hanem arra is gondol, hogy mi eladható. Ennek egyedül orvossága az, hogy a közönség figyelmét koronként rákényszerítsük az ilyen mellétekintetektől függetlenül készített monumentális művekre.

A kritikának és közönségnek véleménye nem bírhat visszaható erővel. A mit az operaházban festenek, az ott fog maradni s reméljük, hogy mind méltán megérdemli díszes helyét. De a kimondandó alapos és indokolt vélemények méltán irányt fognak adhatni építészünknek abban, hogy a festők közül ez alkalommal kik oldották meg teljesen és fenyesen feladatukat és hogy ennél fogva *jószóben* kire bízható jó lélekkel hasonló föladat.

A mulasztás még helyrehozható. Karácsony után üresen fognak állni a képzőművészeti társulat helyiségei, melyekben az opera cartonjai — még a mennyezetéi is — kiállíthatók.

Ez a kiállítás százszorta nagyobb jelentőséggel fog birni, mint bármely más nálunk rendezett kiállítás; mert ez esetben a művészet legnagyobb föladataival s oly tömeges productióval van dolgunk, minőre még nemzetek életében is ritkán akad alkalom. Nem hivatkozunk a külföld példájára — bár tehetnők — mert külföldön az ily nagy művet fejlődésének minden mozzanatában külön-külön közszemlére bocsátják. Arra sem hivatkozunk, hogy a nyilvános bírálat elkerülése könnyen azt a gyanut kelthetné, hogy a kevésbbé sikerült műveket akarják a bírálat szigorától megóvni és így azokat dédelgetni, kikben a vállalkozó kedv nagyobb volt a képességnél.

A cartonok kiállítását azért követeljük, mert ez művészeinknek hasznos, a kritikának tanulságos lesz, a *közszemlére* pedig a legnagyobb fontosság-gal bír.

PULSZKY KÁROLY.

KEPZŐMŰVESZETI HIREK.

A MŰCSARNOK idei kiállítását vasárnap 16-án fogják bezárni. A képzőművészeti társulat választmányának ülésében az igazgatóság jelentette, hogy a kiállítás II. sorozata a kedvezőtlen időjárás miatt kevésbé volt látogatott. Az ülés napjájáig 44 mű és pedig 24 magyar 8325 fiton, 20 külföldi 6701 fit 60 kron vásároltatott meg, mihez még a társulat által sorsolásra vásárlandó művek (4695 fit) ára,

ugy a Wahrmann Mór elnöklele alatt álló művásárló szövetkezet és a kormány által a nemzeti muzeum részére veendő művek fognak hozzájárulni. Hírlik, hogy a muzeumi képtár számára, a műcsarnokban levő külföldi képek közül SINDING OTTÓ *Tarantellát* — jót szándékoznak megvásárolni. Ha t. i. az árban, mely jó magásra van téve (hatezer márká) meg tudnak egyezni. Az igazgatóság jelentése tele óta a műcsarnokban új vételek is történtek. Ő felsége a király a kiállításban tett látogatása alkalmával megvette: MÉSZÖLY GÉZA *Balaton* című pályanyertes, TÖLGYESSY ARTHUR *Pisztortűz*, EISENHUT FERENCZ *Koran által győgyitása* és SZOBONYA MIHÁLY *A kovács családja* című festvényét.

A TÖRTÉNETI ARCKÉPCSARNOK ügye egy nagy lépéssel haladt előre. Tudvalevőleg ez új képtár helyiségének, mint legalkalmasabb, a budai királyi bazar jelöltetett ki. Trefort Agost közoktatásügyi miniszter ez iránt felterjesztést tett a királynak, a ki a legszívesebben engedte meg, hogy a bazar képtárá alakíttassék át. A királyi engedély folytán a bazar bérlőinek már fel is mondták és a helyiségek jövő május hóban át fognak adani új rendeltetésüknek. Most még csak az van hátra, hogy törvényhatóságok és magánosok a tulajdonukban lévő művészi beszt arcképeket ép oly készséggel engedjék át a képtár számára mint a király átengedte a helyiségeket.

DONÁTH GYULA befejezte négy alakból álló *quartettjét* a dalműszínház számára. Az alakok mindegyike öt láb magas; és horganyba öntve az opera belső díszítéséül fognak szolgálni. A fiatal szobrász jellemzetesen fogta fel feladatát és ehhez képest vitte is keresztül; lágyág a mintázásban egyik főerénye a művésznak. Mint értesülünk, Donáth *négy szoborért* összesen 700 forint kap. Ily fizetés mellett valóban csudáljuk, hogy még csak százaz kenyérré is jut a szobrásznak.

KIMNACH LÁSZLÓ, a ki hosszabb ideig Olaszországban tett tanulmányokat és a nyáron Kossuthot is festette, haza tért a fővárosba, s most a karácsonyi tárlat számára fest néhány apróbb képet.

BEZERÉDI (BROZERÁD) GYULA fiatal szobrász a dalműszínház udvari páholyához vezető feljáró számára két életnagyságú apródot mintáz. Ugyan-ésk az opera belső díszítésére *Stróbl* Alajos néhány dekoratív domborművet készít.

GYÁRFÁS JENŐ a *Telenye hírsze* festője, a közoktatásügyi ministertől a külföldi utazásra ösztöndíjat nyert. A művész már legközelebb Párisba utazik.

IZSÓ MIKLÓS néhány szobráról, ugymint a *Buzuló juhász*-ról, *Füvedházi jelenet*-ről, Egressynek, Páknak, Eötvösnek és más kitünőségeinknek mellszobráiról új főszüvvények készültek, melyek Izsóné urnónél (király-utca 101. szám) rendelhetők meg.

NEMZETKÖZI KIÁLLITÁST rendeznek jövő évre a londoni kristálypalotában. A művészeti osztályban a következők lesznek kiállíthatók: olajfestmények, rajzok, aquarellek, pastelfestmények, miniatúrok, zománcművek, üvegfestmények (azok kivételével, melyek csupán ornamentikaiak), mozaikmunkák; szoborművek, érmek és vésett kövek; építészeti tervek, metszetek és könyvotatok. Külön jury fog ítélni a fölött, hogy a beküldött tárgyak kiállíthatók-e vagy nem? A kiállítás 1884. ápril 3-án fog megnyílni.

A PÁRISI LOUVRE-ban új osztályt nyitottak meg, melyben a régi Chaldea, Assyria, Phönicián, Judea és Cyprus népeinek szobrászati művei lesznek kiállítva. Néhány év előtt Franciaország bolsorai consulja, Sarsee igen érdekes műtárgyakat hozott haza a hajdani Chaldeaából. E tárgyak Krisztus születését két ezer évvel megelőző korból valók.

A PALAZZO VENEZIA-nak, Ausztria-Magyarország Romában levő követség palotájának történetét írja meg Thausing bécsi tanár. Thausing már pár hete Romában tartozkodik, hogy a műhöz szükséges forrástanulmányokat megtegye.

CORNELIUS születésének századik évfordulóját e hó 11-én ünnepelték meg a berlini nemzeti képtár azon termeiben, melyeket a mester freskóinak cartonjai díszítenek és melyek ezért Cornélius nevével is viselik. Az ünnepélyt a berlini művészeti Akadémia rendezte; az emlékbeszédet dr. Jordan, titkos kormánytanácsos tartotta az igen díszes közönség előtt.

HARTMANN TÁBORNOK márványmellszobrát, mely Roth szobrász műve, e hó 3-án felakarták állítani a müncheni katonai muzeumban. A munkások azonban felállítás közben a szobrot elejtették és a gyönyörű mű a kétségbeesett szobrász szemelattára darabokra tört. Roth könnyekre fakadt, midőn elpusztult művének romjain végig tekintett.

Tausig József
és társa
Budapest V. Dorottya-utca 3. szám.

Ajánlja gazdag raktárát
tükrök, csillárok
és
aranykeretekben
valamint
francia és olasz
ACZÉLMETSZETEIT
hozza szolgáló gazdag keretekkel.

Gottermayer Nándor

BUDAPEST

Váci-utca 11. sz.

Waitznergasse 11.

Ajánlja jól berendezett műhelyét

minden e szakba vágó munkák elkészítésére, a *fűtésről* kezdve a leginomabb *diszkótesekig* különösen kézi könyvtárak számára igen elegáns vászon- vagy félbőr-kötéseket francia, antique vagy a mai modern ízlés szerint. Továbbá amateur- s diszkóteseket selyem, bársony vagy bőrből, mozaik kirakkal mintaszerűen vagy eredeti terv után kézi aranyozással a leginomabb kiállításban.

Waizner S.
FÉRFI-SZABÓ
BUDAPESTEN
Wurm-utca 3. sz.

REINITZ
BUDAPEST
V., Dorottya-utca 4. szám.

Legnagyobb raktár
mindennemű
nemez, selyem és szalma
kalapokból
urak, fiúk és gyermekek számára
valamint
sapkák és nemez eszímákból.

Papír-, író-, rajz- és festőszerek

Következő külön árjegyzékek bármelyikét, u. m.:

- Író-, levelezési és irodai szükségletek.
- Rajz- és vízfestészeti szerek. Építészeti, építői és műszaki kellékek.
- Iskolai-, író-, rajz- és vízfestő-szerek. Külön-félék gyermekek számára.
- Olajfestékek és olajfestő-szerek.
- Farsangi és bálai czikkek.
- Szabadalm. Phönix sokszorosító-lapok utasítása és árjegyzéke, 20 különféle eljárás.
- Szabadalm. Phönix sokszorosító-lapok utasítása és árjegyzéke. Kendes Anilin-eljárás.
- 500 különféle szükségleti, divat- és Fantasie-levelepapír árjegyzéke.

Kívánatra ingyen és bérmentve küldi.

Seefehlner J. L. BUDAPESTEN,
os. és kir. udvari szállító, IV., Váci-utca 9.

Cotillon-czikkék

Fény-
képész

STREIBITSKY

Budapest
Dorottya-
utca 9.

Hőmérő gyermekszobák
számára.

Calderoni és társa
Budapest, Váci-utca,

Ajánlja a Dr. Fürst-féle
universalis hőmérőket
a szoba, fürdő és test hőmérsék-
letének mérésére.

Ára 3 forint
a Dr. FÜRST-féle utasítással
együtt.

Ezen hőmérőt Dr. Fürst a
„GARTENLAUBE“
40-ik számában melegen ajánlja.

Hevesi B.
zongoragyáros.

Kitűnő hazai gyártmány, mely különösen szoliditása és tartóssága által tűnik ki.

Ezen minden tekintetben ajánlható zongorák főigényességét a társulat birja s zongoratermében mindig megtekinthetők.

„Produktiv-szövetkezet“

E czéget hat évvel ezelőtt a világhírű »Bösendorfer« zongora-gyárból elszakadt 60 munkás alapította s ma már méltán vetekedik az anyagyár készítményeivel.

Tekintve a kitűnő minőséget, a legolcsóbb hangszer. Különösen ajánlhatók az úgynevezett »Mignon-zongorák.«

A nagy arany éremmel kitüntetve.

A legkitűnőbb
HARMONIUMOK
Tietz Péterutóda
Kotykievicz Teofil
gyára.

A legjobb minőségű harmoniumok nagy választéka. Hangverseny- és salón-harmoniumok. Prolongement és percussióval templomok és iskolák számára 100 forinttól fölfele.

Több évi jótállás!
Árjegyzékek kívánatra bérmentve küldetnek.

Szabó János

szőrmeárú raktára
Budapest, IV. kigyó-uteza 4.

Alapított 1837. évben.

Dúsan felszerelt raktára szőrmés öltönyöknek a legújabb párisi minták szerint.

Megrendelések saját szabó műhelyében a legpontosabban s leggyorsabban eszközöltetnek jutányos felszámitással.

Az árúk valódiságaért kezekedik az üzlet csorbátlan régi jó hírneve.

Pompás karácsonyi és ujévi ajándékok!

GLASER LAJOS

papír-, író-, rajz- és irodai-szerek kereskedése.

BUDAPEST, V., Dorottya-uteza 6. (Wurm-udvar).

Kereskedelmi-, gazdasági- és ügyvédi-könyvek raktára. — Mindennemű nyomtatványok és könyvmai munkák felvétele. — Monogrammok és pecsétjegyek gyára.

A közelgő karácsonyi ünnepek alkalmából a t. közönség figyelmébe ajánlom gazdag fénykép-albumok, iróborítékok és íróasztal-garnitúrákból álló raktáromat, melyek a legolcsóbb gyári áron kaphatók. Levélpapíros monogrammal és különféle jelvényekkel.

Pompás karácsonyi és ujévi ajándékok!

ÉDER ANTAL GYULA

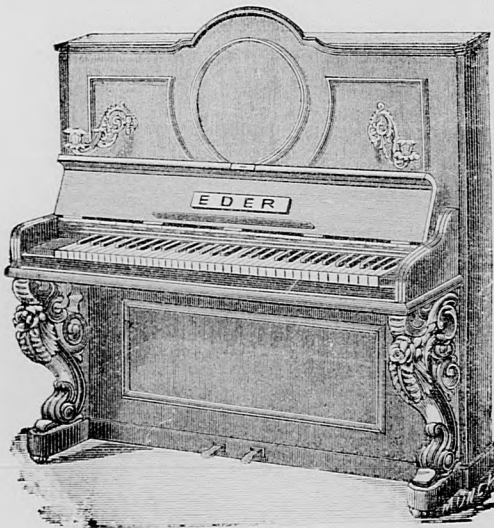
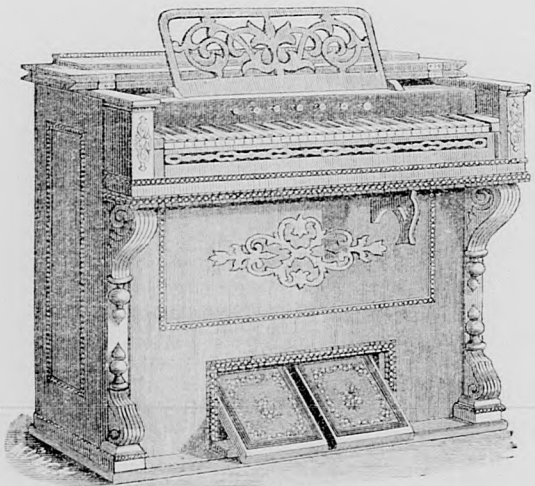
Budapesten

IV. ker., Ferencziek tere 4. sz., az Athenaeum-épületben

ajánl saját és idegen szolid gyártmányú

ZONGORA, PIANINO ÉS HARMONIUMOKAT

újakat és átjászottakat, a legjutányosabb árak mellett.

Zongora-vevés, eladás, cserélés, javítás, szállítás, csomagolás, hangolás, beraktározás, mint általában minden e szakba vágó üzletek legpontosabban és legjutányosabban eszközöltetnek.

Eddig 4524 hangszerf árusítottam el.

Legjobb minőségű és legolcsóbb zongorák
 pianinók és harmonikumok
 a „HARMONIA“ társulat zongoratermében
 kaphatók.
 Ugyanott kaphatók bérleti hangszeresek 5 forinftól felfelé.

Budapesten, IV. ker. váci-utca 3.

Bármilyen régi zongora becseréltetik, javítások, szállítások és csomagolás, hangolás elfogadtatik és pontosan teljesítetik.

?Hol lehet legolcsóbban hangjegyeket venni?

?Hol létezik a leggazdagabb zeneműraktár?

Csakis a

„HARMONIA“ NEMZETI ZENEMŰKERESKEDÉSBEN

Budapesten, váci-utca 3. szám.

A budapesti népszínház legújabb művei csakis a »Harmonia« zeneműkereskedésben kaphatók rögtön, még pedig sokkal olcsóbban mint bárhol másutt.

Vidékről jövő megrendelések rögtön teljesítetnek, a megrendelés levelező lapok által eszközölhető. — Azon tisztelt vevők, kik egész éven át hoztatnak zeneműveket, tetemes árleengedésben részesülnek.

„Harmonia“ társulat
 zongoraterme és zeneműkereskedése
 Budapest, váci-utca 3.

Fuchs F.

néhai Dr. Turnovsky
 udv. fogorvos volt asszisztensének

Fogműterme

Budapest, IV. hatvani-utca 10. sz.

(a nemzeti Casinóval szemben)
 létezik és legjobban ajánlja
 magát művészi fogak elkészí-
 tésére, ugyszintén odvas fogak
 plombirozására.

!Bérleti zongorák!

!Bérleti zongorák!

!Bérleti zongorák!

!Bérleti zongorák!

!Bérleti zongorák!

!Bérleti zongorák!

Hol, Hol, Hol, Hol, Hol, Hol?

HARMONIA

zongorateremben váci-utca 3. sz.

Leszállított árak.

Testory Antal

Gizella-tér Haas-palota

—janja

Függő és álló lámpák

valamint

Bronce-, díszmü- és kőrárukból

ugyszintén

elefántosont és üvegtermékekből

álló gazdag raktárát.

Leszállított árak.